

Lunds universitet

Institutionen för kommunikation och medier

Journalistik

Handledare: Ulrika Holgersson

2021-01-08

Lisa Lievonen

Isabella Lindahl Jordanidou

JOUK-10

Yttre påverkansförsök på journalistiken

En kartläggning av försök till påverkan på
skånska nyhetsjournalister

Vi vill i första hand rikta ett stort tack till de journalister som tagit sig tid att besvara vår enkät. Utan era svar, ingen studie. Dessutom är vi givetvis oerhört tacksamma för den hjälp vår handledare Ulrika Holgersson bidragit med. Vårt arbete hade inte varit ens halvklart utan dig! Vi riktar även ett stort tack till Petra Bergström som tagit sig tid och varit till stor nytta med att ge feedback under arbetets gång. Vi vill slutligen tacka varandra för ömsesidig draghjälp och ett gott samarbete.

TACK!

Abstract

I en svensk kontext har tidigare forskning om påverkan på journalistik främst fokuserat på hot, våld och trakasserier som försök att påverka det journalistiska arbetet. I denna studie tar vi upp exempel som visar att det även förekommer andra typer av yttre påverkan. Dessutom menar forskare att det är dags att inkludera dessa andra former av påverkansförsök i den svenska forskningen. I vår studie fokuserar vi på dessa andra former.

Vi kartlägger med hjälp av en enkätundersökning hur ofta journalister på skånska dagstidningar upplever att de blivit utsatta för sådana former av påverkansförsök de senaste tolv månaderna. Dessutom undersöks även vilka metoder som används, via vilka kommunikationskanaler det sker, vilka aktörer som utsätter journalisterna, vilka syftena är samt vilka konsekvenser det får på journalisternas yrkesutövning.

Vårt resultat visar att det vi benämner yttre påverkan är betydligt vanligare än hot, våld och trakasserier samt att de främsta aktörerna att utsätta journalister är privatpersoner. En betydande del av påverkansförsöken kommer även från politiker och företag, vilket vi diskuterar i vår analys.

Inledning	4
Syfte och frågeställningar	6
Tidigare forskning	6
Lågintensiv påverkan börjar kartläggas	7
Hot och trakasserier ökar - storstadspress mest utsatt	8
Konsekvenser av yttre påverkan	9
Kommersialisering och digitalisering	10
Teoretiska utgångspunkter och begrepp	11
Pierre Bourdieus fältteori	12
Medialisering och ekonomi	13
Politikens medialisering	14
Källor och makten över innehållet	15
Konsekvensneutralitet - medborgarnas fria åsiktsbildning viktigast	17
Sociala ansvarsteorin - öppnar upp för påverkan	18
Så här gjorde vi	20
Urval och genomförande	20
Etiska överväganden	23
Svagheter	24
Resultat, analys och diskussion	25
Respondenternas sammansättning	25
Yttre påverkan - hälften av journalisterna utsatta	26
Uppmaning till aktivitet den vanligaste påverkansmetoden	28
Telefon den vanligaste kommunikationskanalen	30
Privatpersoner sticker ut	31
Detta vill aktörerna uppnå	33
Hot, våld och trakasserier - betydligt färre utsatta	35
Hot om ekonomisk skada - den vanligaste metoden	36
Digitaliseringen påverkar sättet att kommunicera	37
Privatpersonerna återkommer	37
Varför försöka påverka?	37
Vad får de olika formerna av påverkansförsök för konsekvenser?	38
Sammanfattning	42
Litteraturlista	43
Tryckta källor	43
Elektroniska källor	44
Bilaga 1 - Följebrev	45
Bilaga 2 - Enkät	46

Inledning

I november 2016 publicerade finska public service, YLE, en artikel online om att släktingar till Finlands dåvarande statsminister Juha Sipilä ägde ett företag som nyligen hade vunnit ett kontrakt värt en halv miljon euro med statsägda Terrafame. Bara dagar innan hade statsministern beviljat ett tillskott om 100 miljoner euro i extra kapital till Terrafame. Frågan var om det fanns några intressekonflikter för Sipilä i detta. Statsministern blev mycket upprörd över publiceringen och skickade under två dagar 17 mejl till en journalist på YLE samt hade upprepade kontakter med chefredaktören via både telefon och sms. Detta ledde, enligt källor inom YLE, till den direkta och omedelbara konsekvensen att chefredaktören stoppade publiceringen av uppföljningsartiklar samt ändrade och tonade ner bevakningen av fallet. När detta kom till allmän kännedom var mediaskandalen ett faktum. Med anledning av detta tappade Finland 2017 sin sexåriga förstaplats på Journalister utan Gränsers pressfrihetsranking.¹

I mars 2020 mottog *Helsingborgs Dagblads (HD:s)* dåvarande chefredaktör och ansvarige utgivare Jonas Kanje ett mejl från det kommunalägda Öresundskraft AB:s styrelse (ÖKAB). I mejlet bad styrelsen HD, som kommit över hemligstämplade dokument från bolaget, att upphöra med publiceringar av uppgifter ur dessa. I de läckta dokumenten fanns information om att ÖKAB hade en god ekonomisk situation och förutspåddes ha det även inom den närmaste framtiden. Detta gick på tvärs med information som ÖKAB tidigare kommunicerat utåt som ett argument till en försäljning. I mejlet begärde ÖKAB även att HD skulle förstöra alla konfidentiella dokument inklusive kopior. HD valde att publicera delar av brevet², trots eventuella konsekvenser för tidningen. Denna form av yttre påverkansförsök på journalistiken menar Jonas Kanje blir allt vanligare.³

Dagspressen finansierades länge av en blandning mellan annonser och prenumerationsintäkter där reklamen var den största inkomstkällan.⁴ Under de senaste

---

¹ Anu Koivunen, “#Sipilagate and the break-up of the political bromance”, *Nordicom-Information*, Vol. 39, nr. 1, 2017, s. 44-51

² Andreas Persson och Olof Westerberg, “Öresundskraft vill att HD förstör ‘konfidentiell’ information”, *hd.se*, 2020-03-16, <https://www.hd.se/2020-03-16/oresundskraft-vill-att-hd-forstor-konfidentiell-information> (hämtad 2020-10-26)

³ Klas Granström, “‘Det här är långt över gränsen’”, *journalisten.se*, 2020-03-16, <https://www.journalisten.se/nyheter/det-har-ar-langt-over-gransen> (hämtad 2020-11-02)

⁴ Lennart Weibull, Ingela Wadbring och Jonas Ohlsson, *Det svenska medielandskapet - Traditionella och sociala medier i samspel och konkurrens*, Stockholm: Liber AB, 2018, s. 99

decennierna har dock mediebranschen genomgått en stor omställning.⁵ Den absolut viktigaste förändringen för de traditionella medierna har dock skett inom området teknik, närmare bestämt genom digitaliseringen.⁶ Detta innebär i praktiken att alla medier idag kan distribuera innehåll på nätet.⁷ De minskade annons- och reklamintäkterna i den tryckta dagspressen har bara delvis kunnat kompenseras med annonser online⁸, vilket bland annat har lett till att många äldre medieföretag, främst dagspressen, idag har ekonomiska problem.⁹ En stor syndabock i sammanhanget är just digitaliseringen. I SOU:n *Människorna, medierna och marknaden - Medieutredningens forskningsantologi om en demokrati i förändring*, som publicerades i april 2016, rapporteras det att tidningsbranschen har tappat en tredjedel av sin omsättning mellan 2006 och 2014. Detta har kunnat ske eftersom globala aktörer som Google och olika sociala medier har dragit till sig svenska annonsörer då de har kunnat individanpassa reklamexponeringen till publiken.¹⁰

Flera rapporter och undersökningar visar att många redaktioner och enskilda journalister utsätts för hot, hat och trakasserier, vilket bland annat kan leda till självcensur som riskerar att hota demokratin. Med tanke på den ekonomiska situationen för kommersiell nyhetsjournalistik och digitaliseringen som bidrar till att journalister är mer tillgängliga nu än tidigare, finns det anledning att tro att den typ av påverkan som *HD* utsattes för och som Juha Sipilä utsatte YLE för är mer vanligt förekommande än vad vi faktiskt vet och att journalister överhuvudtaget utsätts för ett allt större yttre tryck.

Eftersom tidigare studier visat på tydliga konsekvenser av att journalister utsätts för hot, våld och trakasserier menar vi att det är viktigt att även undersöka i vilken utsträckning journalister utsätts för andra former av yttre påverkan. Att det förekommer har vi gett exempel på ovan och det är sannolikt att även detta får konsekvenser för journalister i allmänhet och journalistiken och demokratin i synnerhet. Det är allvarligt när journalister förhindras att utföra sitt demokratiska samhällsuppdrag att granska makten och informera medborgarna om det som krävs för att de självständigt ska kunna fatta beslut. Av den

---

⁵ Ibid, s. 87

⁶ Ibid, s. 90

⁷ Ibid, s. 88

⁸ Ibid, s. 125

⁹ Ibid, s. 101

¹⁰ SOU 2016:30, *Människorna, medierna & marknaden - Medieutredningens forskningsantologi om en demokrati i förändring*, Stockholm: Wolters Kluwers, s. 73

anledningen är det angeläget att närmare undersöka olika former av yttre påverkansförsök på journalistiken.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att kartlägga olika typer av påverkansförsök mot journalister på skånska nyhetsredaktioner. Vi väljer att dela upp detta i *yttre påverkansförsök* samt *hot, våld och trakasserier*. Tidigare forskning har redan kartlagt hot, våld och trakasserier i stor utsträckning. Yttre påverkansförsök, som vi exemplifierade i inledningen, är däremot efter vad vi har kunnat finna inte lika utforskat. Hot, våld och trakasserier har i tidigare forskning visat sig få konsekvenser för det journalistiska arbetet och enskilda journalister. Det förefaller även, som i fallet med YLE och Juha Sipilä, att det vi väljer att kalla yttre påverkansförsök också får konsekvenser på journalistiken. Vi är även intresserade av att se vilken typ av påverkan som är vanligast förekommande samt att försöka ta reda på hur detta i så fall påverkar publiceringar och tankar för enskilda journalister. Våra frågeställningar för studien blir således dessa:

- Hur stor andel av journalister på skånska nyhetsredaktioner har utsatts för yttre påverkansförsök respektive hot, våld och trakasserier de senaste tolv månaderna? Hur ofta har det inträffat under samma tidsperiod?
- Vilka metoder används?
- Via vilka kommunikationskanaler framförs försöken?
- Vilka aktörer utsätter journalisterna för påverkansförsöken?
- Vad är syftet med påverkansförsöken?
- Vad får påverkansförsöken för konsekvenser för det journalistiska arbetet och för enskilda journalister?

Tidigare forskning

Studier om hot, våld och trakasserier har främst genomförts i auktoritära länder.¹¹ En av dem som har gjort det i en latinamerikansk kontext är Silvio Waisbord i artikeln “Antipress Violence and the Crisis of the State.” Detta beror sannolikt på att journalister i dessa länder utsätts för fysiskt våld och även mord i en större utsträckning. Det finns dock de som menar

---

¹¹ Monica Löfgren Nilsson och Henrik Örnebring, “Journalism Under Threat”, *Journalism Practice*, Vol. 10, Nr 7, 2016, s. 880-890

på att det är dags att börja undersöka yttre påverkan på journalistik i mer demokratiska länder också. En sådan forskning har börjat ta form på senare år och här kan vår studie vara ett viktigt bidrag. Hot, våld och trakasserier förefaller, efter vad vi har sett, vara det mest utforskade sättet att påverka journalistik. En av de studier vi redogör för nedan har dock visat att även andra former av yttre påverkan förekommer. För övrigt är det den enda studien vi hittat som undersöker detta.

I detta kapitel kommer vi att redogöra för en del av vad som tidigare undersökts och vad som framkommit i studier om olika typer av yttre påverkan, med tonvikt på situationen i Sverige och Finland. Därefter ger vi en kortare översikt för vilka konsekvenser det kan få för journalister som utsätts för olika typer av yttre påverkan. Avslutningsvis presenterar vi en överblick av hur digitaliseringen och kommersialiseringen har påverkat medier.

Lågintensiv påverkan börjar kartläggas

Ilmari Hiltunen undersökte 2019 förekomsten av yttre påverkansförsök, vilka tillvägagångssätt som används, journalisters strategier för att hantera dessa försök samt hur de sätter sin prägel på finska journalisters arbete. Studien visar att de vanligast förekommande påverkansförsöken är av lågintensiv typ eller trakasserier. Hiltunen anger nio exempel på lågintensiva påverkansförsök vilka exempelvis kan handla om att kräva att få se intervjufrågorna i förväg, försvåra eller förhålla för journalister att få tag på information eller att PR-folk är närvarande under hela intervjun. Den absolut vanligaste lågintensiva påtryckningsmetoden som de finska journalisterna ställdes inför var krav på att ändra i direkta eller indirekta citat. En annan form av påverkansförsök som inkluderas i Hiltunens undersökning handlar om att använda sig av juridiska eller ekonomiska påtryckningar alternativt att hota med att anmäla medieföretaget eller enskilda journalister till finska Opinionsnämnden för massmedier för att exempelvis kunna begära skadestånd till följd av en publicering. Vidare framkom det i studien att regelrätt fysiskt våld mot finska journalister inträffar ytterst sällan; endast en procent hade upplevt fysiskt våld en gång per år eller mer sällan.¹²

---

¹² Ilmari Hiltunen, "Experiences of External Interference Among Finnish Journalists: Prevalence, methods and implications", *Nordicom Review*, Vol. 40, Nr 1, 2019, s. 3-21

Hot och trakasserier ökar - storstadspress mest utsatt

Utgivarna, en intresseorganisation för medieföretag i Sverige, visar i en rapport från 2017 att andelen som uppger att redaktionen eller enskilda medarbetare utsatts för hot har ökat med 13 procentenheter från 2015 till 2017. För allvarliga trakasserier under samma tidsperiod är ökningen åtta procentenheter och för våld en procentenhet. Utav dessa tre kategorier var trakasserier det vanligast förekommande sättet att försöka påverka och styra journalistiken. Den främsta anledningen till hot uppges i rapporten vara missnöje med en enskild publicering. För allvarliga våldshandlingar uppgavs syftet däremot vara att skrämja enskilda medarbetare och redaktionen till passivitet samt att demonstrera makt. Vidare bedömde 32 procent av de redaktioner som mottagit hot att det var mycket troligt eller ganska troligt att hoten skulle verkställas. Både hot och trakasserier framförs i första hand av privatpersoner och i andra hand av högerextremistiska organisationer.¹³

Ytterligare en studie i en svensk kontext är genomförd av Monica Löfgren Nilsson och Henrik Örnebring. I artikeln "Journalism under threat" från 2016 skriver de om resultatet av en undersökning som genomfördes 2013, Journalistpanelen. Förutom att kartlägga omfattningen av och vilken typ av hot och trakasserier som förekommer mot journalister i Sverige undersökte de på vilket sätt som hoten och trakasserierna framförs samt vilken rapportering som genererar flest mottagna hot och trakasserier. Enligt Löfgren Nilsson och Örnebring var journalister som jobbade på tabloidtidningar eller storstadspress mer utsatta än de som jobbade på lokala morgontidningar, magasin eller som frilansare. De vanligaste sätten att ta emot hot och kränkande kommentarer var via e-post, telefon eller läsarkommentarer på artiklar. Innehållet i hoten fördelades främst på två olika kategorier: "Andra former av fysiskt våld mot dig själv" samt "Andra former av hot". Det senare alternativet inkluderar händelser som upprepade telefonkontakter där journalisten får höra "Passa dig!" eller uttalanden som "Jag vet var du bor" eller "Jag vet vilken skola dina barn går i." De kränkande kommentarer som journalisterna tog emot handlade till största delen om journalistisk kompetens eller intelligens, men även kommentarer av ideologisk karaktär eller "Annan typ av kränkande kommentar" förekom.¹⁴

---

¹³ Utgivarna, *Otillåten påverkan - Hot och trakasserier mot journalister och mediehus 2017*, Stockholm:

Utgivarna, 2017. <https://utgivarna.se/wp-content/uploads/2017/12/Rapport-hot-och-trakasserier-okt-2017.pdf> (hämtad 2020-10-26)

¹⁴ Löfgren Nilsson och Örnebring, s. 880-890

Konsekvenser av yttre påverkan

Hiltunen visar i sin studie att de finska journalisterna agerade på olika sätt med anledning av påverkansförsöken. En stor majoritet av dem diskuterade påverkansförsöken antingen med kollegor, arbetsgivare eller redaktör. Dessutom förekom olika slags censur. Förutom självcensur, när reportern själv väljer antingen att avstå från att publicera något eller att ändra på något i publiceringen, kan även redaktör eller arbetsgivare antingen ändra i artikeln utan reporterns samtycke eller helt dra tillbaka publiceringen på grund av påverkan från utomstående aktör. Dessa typer av ingripanden upplevdes som demoraliserande och att de minskar tilltron till ledningen. Ytterligare en konsekvens av yttre påverkan (i synnerhet från PR-avdelningar), kommersiella intressen samt ökade hatyttringar från publiken mot journalister, var att en majoritet av journalisterna befarar att tilltron till finsk journalistik minskar.¹⁵

Utgivarnas undersökning fokuserar delvis på andra konsekvenser än vad Hiltunens gör. I Utgivarnas undersökning uppgav 34 procent av dem som utsatts för hot att de tvekat inför en publicering. För dem som upplevt trakasserier var andelen högre: 44 procent.¹⁶ Trots att ökningen av hot inte uppges ha lett till en ökad tvekan om att publicera drar Utgivarna slutsatsen att det finns en risk för att medierna och journalisterna inte klarar av sitt demokratiska uppdrag att informera medborgarna om det som de bör ha kännedom om.¹⁷

Löfgren Nilsson och Örnebrings studie visar att såväl kränkande kommentarer som hot fick konsekvenser för journalisternas yrkesutövning och på ett personligt plan. Hoten hade en större effekt på det personliga planet, medan kränkande kommentarer ledde till mer självcensur i yrkesutövningen. Av de yrkesmässiga konsekvenserna visade det sig att andelen journalister som undvek att rapportera om vissa ämnen eller grupper översteg en fjärdedel. De personliga konsekvenserna av hot mot journalister ledde till att 50 procent av dem blev rädda och 10 procent funderade på att byta yrke. Hur ofta en enskild journalist fick ta emot hot påverkade både graden av rädsla, funderingar på att lämna yrket samt självcensuren.¹⁸ Löfgren Nilsson och Örnebring argumenterar därför för att det är dags att inkludera betydelsen av extern påverkan och hot mot journalister i diskussionen om journalisters autonomi även i en svensk kontext.¹⁹

---

¹⁵ Hiltunen, s. 12-14

¹⁶ Utgivarna, s. 6

¹⁷ Idib, s. 4

¹⁸ Löfgren Nilsson och Örnebring, s. 887

¹⁹ Idib, s. 889

I skrivande stund pågår ett forskningsprojekt vid Rättsociologiska institutionen på Lunds universitet. Projektet kommer “att undersöka hur och under vilka förutsättningar hat och hot mot journalister online försvagar yttrandefrihet och demokrati” ur ett rättsociologiskt brottsofferperspektiv. Då många journalister utsätts för kränkningar och hot online, påverkas deras psykologiska välmående. Att journalisters yttrandefrihet begränsas och att vissa aspekter tystas i den offentliga debatten anser forskarna bakom projektet vara problematiskt för samhället. Journalister beskriver dessutom tilliten till rättsväsendet som låg, och nya rättsliga utmaningar ligger i att lagstiftningen inte kan utveckla censurfunktioner som går emot ett demokratiskt rättssamhälle samtidigt som det ändå måste förhålla sig till ett växande näthat.²⁰

Kommersialisering och digitalisering

Gunnar Nygren och Elena Degtereva undersökte 2012 svenska och ryska journalisters syn på journalistisk autonomi. I studien framkommer att både ryska och svenska journalister upplevde påtryckningar på den journalistiska autonomin. För de svenska journalisterna handlade det om att de upplevde en högre grad av kommersialisering än förut. Över hälften, 54 procent, ansåg att den svenska mediesituationen är väldigt kommersialiserad. Kommentarer från de medverkande i undersökningen lyfte bland annat nedbantade redaktioner och en ökad kommersialisering som negativt för journalistiken. Vad gäller friheten för svenska journalister att välja ämne för sin rapportering påverkades det av vad läsarna vill ha och om de är beredda att betala för innehållet. En vikande villighet att betala för journalistik tvingar redaktionerna att hålla produktionskostnaderna nere.²¹

Enligt Medieutredningens forskningsantologi SOU 2016:30 fördubblades reklamintäkterna för dagspressen under andra hälften av 1970- och hela 1980-talet²² för att sedan falla till hälften i slutet av 1990-talet gentemot 1990-talets början.²³ De tidigare tydliga gränserna mellan en tidnings annonsavdelning och redaktion började under 2000-talet alltmer suddas ut. Före detta fanns det inga gemensamma möten eller utvecklingsarbeten mellan avdelningarna och respektive avdelnings arbete färgades inte av hänsynstaganden

---

²⁰ Rättsociologiska institutionen, Lunds universitet, *Om projektet*, uppdaterad 2019-09-27, <https://www.soclaw.lu.se/om-projektet>, (hämtad 2020-11-02)

²¹ Gunnar Nygren och Elena Degtereva, “Russian and Swedish Journalists - Professional roles, ideals and daily reality”, *Journalism Practice*, Vol. 6, Nr. 5-6, 2012, s. 732-743

²² SOU 2016:30, s. 63. Kapitelförfattaren Lennart Weibull refererar här till Weibull 2009.

²³ Idib, s. 68. Kapitelförfattaren Lennart Weibull refererar här till Gustafsson 2012.

gentemot någon annan avdelnings arbete. Allteftersom samarbete över avdelningsgränserna blivit vanligare har även det redaktionella arbetet kommit att präglas av hänsyn till tidningens kommersiella intressen. Detta tillsammans med de teknologiska förändringarna i medielandskapet, digitaliseringen, har skapat en hårt pressad ekonomisk verklighet för redaktionerna och deras reportrar.²⁴

Nu är det inte längre bara möjligt för medier, statsapparaten och myndigheter att kommunicera enkelriktat till medborgarna utan det finns även möjlighet för medborgarna att kommunicera tillbaka. Enligt ett förslag från IT-kommissionen 1994 skulle alla elever i grundskolan ha tillgång till egen dator och när sociala nätverksplattformar som exempelvis Facebook och Youtube utvecklades under 2000-talets första årtionde blev följden att medieanvändningen blev både individualiserad och fragmentiserad.²⁵

I de föregående avsnitten har vi gett en översiktlig sammanfattning om hur forskningsläget om påverkan på journalister ser ut. Flertalet av studierna som vi har sammanfattat har undersökt hot, våld och trakasserier och visar på en relativt stor utbredning av framförallt trakasserier. Ingen av de svenska studierna undersöker dock det vi väljer att kalla yttre påverkan, eller hur politiker eller företag eventuellt försöker påverka journalistiken och vilken effekt det i så fall får på journalister och journalistiken. Genom att inkludera denna aspekt i vår undersökning tillsammans med frågor om hot, våld och trakasserier samt aktörer bidrar vi till kunskapen om detta.

Teoretiska utgångspunkter och begrepp

I det här avsnittet kommer vi att redogöra för de teoretiska utgångspunkter och begrepp som vår studie tar avstamp i, och som vi anser är relevanta och har betydelse för vår studie. De teorier vi kommer att redogöra för är Bourdieus fältteori, medialiseringsteorin, konsekvensneutralitet och social ansvarsteori. Dessa teorier är relevanta för vår undersökning då de kommer vara till hjälp för att analysera och diskutera vårt empiriska material. Detta eftersom de berör yrkesetiska och publicistiska frågeställningar, journalistiska villkor i ett digitaliserat och kommersialiserat medielandskap, medias makt och aktörers beroende av att anpassa sig till dem samt maktkampen om bilden av verkligheten.

---

²⁴ Idib, s. 285-286. Kapitelförfattarna Jenny Wiik och Ulrika Andersson hänvisar bland annat till Andersson och Wiik 2013, Achtenhagen och Raviola 2009, Gade och Raviola 2009 samt Andersson och Wiik 2014.

²⁵ Idib, s. 69-70. Kapitelförfattaren Lennart Weibull hänvisar bland annat till Mediebarometern 2015 och Findahl 2010.

Pierre Bourdieus fältteori

Bourdieu pekar ut journalistiken, samhällsvetenskapen och politiken som olika fält med osynliga strukturer.²⁶ Enligt Broadys tolkning av Bourdieu definieras fält “av att där finns människor som är disponerade på ett specifikt sätt, av de specifika investeringar som avkrävs nya inträdande, av specifika insatser i spelet, av specifika vinster, och framför allt att det är något för alla deltagare gemensamt som står på spel.”²⁷

Det som de tre tidigare nämnda fälten har gemensamt är att de alla gör anspråk på att ge den sanna bilden av den sociala världen.²⁸ För att kunna analysera ett fält behöver man ställa sig frågan i vilken utsträckning det är autonomt eller heteronomt, det vill säga styrt utifrån. Det journalistiska fältet karaktäriseras, enligt Bourdieu, av en hög grad heteronomi. För att förstå vad som händer på det journalistiska fältet måste man ha kunskap både om samhället utanför och om vad som händer inom fältet när olika individer inverkar på varandra.²⁹ Om ett fält däremot är starkt autonomt räcker det med att analysera inbördes relationer och positioner på fältet.³⁰ Som ett exempel på ett starkt autonomt fält nämner Bourdieu det konstnärliga, som efter århundraden lyckats bli självständigt nog att bestämma hur konstnärliga verk ska utformas när det kommer till material, färg, plats etc.³¹

Inom varje fält finns det delar, menar Bourdieu, som är antingen mer autonoma eller heteronoma. Inom det journalistiska fältet är det televisionen som är mest heteronomt. Detta beror på att annonsörer påverkar de ekonomiska förutsättningar som televisionen har. Om ett program inte får tillräckligt höga tittarsiffror är de inte intresserade av att annonsera i anslutning till programmet. Detta påverkar hela programutbudet, eftersom kanalen riskerar att förlora annonsintäkter.³²

Vidare menar Bourdieu att journalistiken i allt högre grad kommit att domineras av kommersiella villkor. Dess egna begränsningar i form av ekonomiska och politiska restriktioner pådyvlas även andra fält, särskilt de kulturellt producerande fälten som

---

²⁶ Pierre Bourdieu, “The political field, the social science field, and the journalistic”, i Rodney Benson och Erik Neveu (red.), *Bourdieu and the journalistic field*. Cambridge: Polity Press. ISBN 0-7456-3387-0, s. 29-30

²⁷ Donald Broady, “Kulturens fält. Om Pierre Bourdieus sociologi”, 1988, web-version. s. 6

²⁸ Bourdieu, s. 36

²⁹ Idib, s. 33

³⁰ Idib, s. 35

³¹ Idib, s. 41

³² Idib, s. 42

exempelvis de samhällsvetenskapliga och politiska.³³ De mest heteronoma delarna av fälten stärks, eftersom de påverkas av krafter både inom och utanför, och får därför ett högre värde både inom och utanför sitt eget fält.³⁴

I vår studie kommer vi att analysera våra resultat utifrån Bourdieus tankar om heteronoma fält och de journalistiska och politiska fältens kamp och vilja att ge den korrekta bilden av samhället.

Medialisering och ekonomi

Strömbäck beskriver medialisering som att medier genom en långsiktig och dynamisk process i allt högre utsträckning sätter sin prägel på och inverkar på andra sfärer i samhället. Det är de institutionaliserade och organiserade medierna, särskilt nyhetsmedier, som har störst betydelse för samhället även om olika medietekniker också har betydelse.³⁵

Kommersiella medier är en del av den ekonomiska sfären.³⁶ Denna typ av medier menar Strömbäck befinner sig i ett spänningsfält mellan marknad och politik eftersom de är vinstdrivande företag men samtidigt en central del i en fungerande demokrati.³⁷

Kommersiella medier påverkas å ena sidan av den politiska sfären eftersom staten reglerar ekonomi och marknad med politiska medel. Men konkurser skulle vara ett faktum om medier endast beaktade demokratin. Att bara ta hänsyn till marknaden med dess krav på lönsamhet hade å andra sidan inneburit att demokratin försvagats.³⁸ Vidare resonerar Strömbäck om att medierna i takt med att medieutbudet de senaste decennierna har ökat dramatiskt tvingats bli mer marknadsorienterade.³⁹ I praktiken innebär detta att medier agerar och även uppfattas som kommersiella företag. Journalistik och medier ses därför av många som vilka produkter som helst.⁴⁰

Dessa resonemang kommer att vara användbara i vår analys, då kommersiella dagstidningar, likväl som public service, har ett demokratiskt uppdrag samtidigt som de är

---

³³ Idib, s. 41

³⁴ Idib, s. 42

³⁵ Jesper Strömbäck, *Makt, medier och samhälle - En introduktion till politisk kommunikation*. Upplaga 2. Lund: Studentlitteratur AB. 2014, s. 229

³⁶ Idib, s. 139

³⁷ Idib, s. 139. Här refererar Strömbäck bland annat till McManus, 1994, 2009 och Hamilton, 2004.

³⁸ Idib, s. 139

³⁹ Idib, s. 140. Här refererar Strömbäck bland annat till Croteau & Hoynes, 2001 och Jönsson & Strömbäck, 2007.

⁴⁰ Idib, s. 140

bakbundna av de ekonomiska förutsättningar som följer av att vara ett företag som måste gå med vinst.

Politikens medialisering

Strömbäck anser att den mest betydande förändringen av relationen mellan politiska aktörer, medier och medborgare de senaste 60 åren handlar om mediers ökade inflytande och självständighet. Medier har fått ett väsentligt större inflytande över politiska processer och opinionsbildning, och den viktigaste teorin som behandlar denna process menar Strömbäck är den om *politikens medialisering*.⁴¹

Strömbäck & Esser menar att politikens medialisering är en process där fyra dimensioner kan urskiljas. I den *första dimensionen* av politikens medialisering handlar det om att ju viktigare medierna blivit som källa till information om politik och samhälle desto mer angeläget blir det för aktörer, organisationer och politiska institutioner att försöka nå ut till människor via medier. En förutsättning för att medialiseringsprocessen ska kunna ta fart är emellertid att medierna börjat göra sig oberoende av olika institutioner, exempelvis den politiska. Detta är *den andra dimensionen*. I nästa dimension formas mediernas innehåll av dess egen logik: *medielogiken*,⁴² som handlar “om att ett mediums innehåll beror på vilket medieinnehåll som passar ett mediums format, organisation, yrkesmässiga normer och behov av uppmärksamhet”.⁴³ Detta eftersom medier nu gjort sig mer oberoende av andra institutioner. Processen fortsätter och i den *fyjärde dimensionen* inser aktörer, institutioner och organisationer behovet av att anpassa sig till mediernas logik för att använda dessa för att kunna påverka dem och nå ut till människor. Dock menar Strömbäck och Esser att det är viktigt att poängtera att det alltid är fråga om grader när det gäller politikens medialisering. Det kan skilja sig över tid, mellan länder och även mellan medier, aktörer, politiska institutioner och organisationer inom olika länder.⁴⁴ Av just den anledningen bör frågan därför alltid ses som en empirisk sådan. De menar vidare att mycket även tyder på att processen mot successivt ökad medialisering avtar när medierna väl nått en hög grad av oberoende. Istället för att den i hög grad medialiserade politiken fortsätter på den linjen uppstår en bräcklig balans mellan medier, organisationer, institutioner och politiska aktörer.

---

⁴¹ Idib, s. 228

⁴² Idib, s. 230-231

⁴³ Idib, s. 162

⁴⁴ Idib, s. 230- 231

Beroende på vilka olika tids- och situationsbundna omständigheter som råder hävdar Strömbäck och Esser att graden av medialisering både kan minska och öka.⁴⁵

Strömbäck talar om att man kan anta olika perspektiv är man studerar politikens medialisering. Han skiljer även mellan reaktiv och aktiv medialisering av politiska aktörer, institutioner och organisationer.⁴⁶ Ett mediecentrerat perspektiv innebär att medierna ses som en yttre kraft vilka driver organisationer, institutioner och politiska aktörer att anpassa sig till dem. Politikens anpassning är i det perspektivet reaktiv. Ett mer aktörscentrerat synsätt innebär att politiska aktörer använder sig av medier och försöker påverka dem eftersom de ser strategiska fördelar med detta. Politikens anpassning är i det perspektivet med andra ord mer proaktiv.⁴⁷ Att i preventivt syfte anpassa sig för att vinna fördelar omnämns reflexiv medialisering eller själv-medialisering.⁴⁸ Dock ser Strömbäck det som paradoxalt att aktörerna av taktiska skäl anpassar sig till medierna och på så vis bekräftar medias makt och inflytande, vilket ytterligare bidrar till politikens medialisering.⁴⁹

I vår studie väljer vi att inta ett aktörscentrerat perspektiv då vi undersöker vilka aktörer som försöker påverka journalistiken.

Källor och makten över innehållet

Strömbäck anser att de flesta forskare är ense om att det råder ett ömsesidigt beroende mellan journalister och källor.⁵⁰ Journalisternas beroende av källor ligger i att de ger information, uttalanden och fakta som kan bli nyheter. Samtidigt är källorna beroende av journalistiken och medier för att kunna nå ut till allmänheten med information eller för att kunna påverka.⁵¹ Strömbäck anser att frågan om makten över journalistiken blir som tydligast och viktigast i relationen mellan journalister och deras nyhetskällor. Detta för att nyhetskällor på ett direkt sätt bidrar till det journalistiska innehållet och på samma gång ofta med syftet att påverka. Journalister är, enligt Strömbäck, samtidigt måna om att värna sin självständighet gentemot de som försöker påverka. Att besvara frågan om vilken makt källorna har över journalistiken

---

⁴⁵ Idib, s. 232

⁴⁶ Idib, s. 232, Strömbäck refererar här bland annat till Strömbäck och Van Aelst, 2013.

⁴⁷ Idib, s. 232

⁴⁸ Idib, s. 232, Strömbäck refererar här till Meyer, 2012 och Esser, 2013

⁴⁹ Idib, s. 232

⁵⁰ Idib, s. 147

⁵¹ Idib, s. 148

är svår då samspelet mellan dessa och journalister ofta sker utanför offentlighetens ljus.⁵²

Strömbäck gör gällande att mediernas makt över det egna innehållet är villkorad då dessa alltid ingår i ett sammanhang. Han anser det dock angeläget att skilja på medier som enskilda företag och som kollektiv. Enskilda medieföretag kan vara relativt maktlösa men som kollektiv kan de ha stor makt. På samma vis kan nyhetskällor vara maktlösa i förhållande till medier som kollektiv, men ha stor makt över vissa medier.⁵³

I frågan om källornas makt över journalistiken konstaterar Strömbäck att de officiella källorna har mer makt över det journalistiska innehållet än de icke-officiella.⁵⁴ Detta för att de förstnämnda har högre maktpositioner, mer auktoritet och större tillgång till exklusiv information.⁵⁵ Strömbäck poängterar att den makt som officiella källor kan ha över det journalistiska innehållet handlar om *makt som möjlighet att påverka*. I journalisternas fall handlar det om *makt som rätt att bestämma*. Han anser vidare att den makt officiella källor kan ha berör vad nyheterna ska handla om medan journalister har makt över utformningen och gestaltningen av dem.⁵⁶ Strömbäck påpekar att makten som denna typ av källor kan ha utgör ett undantag, och att det för de flesta som har ett intresse av att synas i media handlar om att anpassa sig till dessa.⁵⁷

Strömbäck skriver att konkurrensen om människors uppmärksamhet ökat i och med det ökade utbudet och digitaliseringen. Det ökade marknadsorienteringen har med andra ord även till viss del inneburit att publiken fått mer makt över medierna vilka tvingats anpassa sig efter vad publiken vill ha. Detta är enligt Strömbäck dock motsägelsefullt, då det å andra sidan finns faktorer som talar för att publikens makt över journalistiken är fortsatt reducerad.⁵⁸ En av dem handlar om att konkurrensen idag är mindre än förut i vissa avseenden. Trots att det idag finns ett större utbud av exempelvis tv- och radiokanaler har ägandet av medierna i stort koncentrerats. På många orter finns bara en tidning och de lokaltidningar som fortfarande finns kvar ingår oftast i en större koncern. Viktiga delar av det journalistiska innehållet samordnas numera även om man redaktionellt sätt är mer eller mindre självständig. Underhållning, sport och nöje är oftast vad de nya tv- och radiokanalerna satsar på, men

---

⁵² Idib, s. 147

⁵³ Idib, s. 135

⁵⁴ Idib, s. 153

⁵⁵ Idib, s. 155

⁵⁶ Idib, s. 153

⁵⁷ Idib, s. 155

⁵⁸ Idib, s. 144

nyhetsjournalistik ökar inte avsevärt.⁵⁹ En annan faktor som talar för att publikens makt över journalistiken är reducerad menar Strömbäck handlar om att det för lyckad framgång krävs kollektivt agerande och organisering i någon form. I avsaknad av detta är förutsättningarna att påverka oansenlig.⁶⁰ Kampen ligger alltså i att källor också vill ha och i vissa fall försöker få makt över både gestaltning och innehåll.

I vår analys kommer vi att väga in de kommersiella mediernas ekonomiska förutsättningar, det ömsesidiga beroendet mellan journalister och källor samt deras betydelse, det demokratiska uppdraget, den anpassning till medier som de flesta aktörer tvingas till om de vill synas samt den bräckliga balans som kan uppstå mellan journalister och källor.

Konsekvensneutralitet - medborgarnas fria åsiktsbildning viktigast

Trots att det i västvärlden finns en relativt klar bild över vad journalistik är och vad den bör ägna sig åt⁶¹, råder det delade meningar om hur journalistiken ska använda sin makt, hur journalistikens ideal ska formuleras och vad dess uppdrag innebär.⁶²

Konsekvensneutralitet är ett begrepp som myntades av Erik Fichtelius när han var ny chef på Sveriges Radios Eko-redaktion efter att ha publicerat uppgifter om mutor och korrupcion i den så kallade Boforsaffären 1987. Många i det ekonomiska och politiska etablissemangen menade att journalister behöver tänka på vilka konsekvenser en publicering kan få innan de publicerar en nyhet. Fichtelius anser dock att det inte är redaktioners ansvar att fundera över konsekvenserna av en nyhetspublicering utan det som bör avgöra om något ska publiceras är om det är sant och relevant och om nyheten har betydelse för publiken. Fichtelius anser också att principen om konsekvensneutralitet är ett avståndstagande från den censur och ofrihet som rådde för länderna i Östeuropa innan järnridåns fall.⁶³

Konsekvensneutraliteten kan sammanfattas i tre principer. Dessa är:

1. Publicera det som är sant och relevant oavsett konsekvenser.
2. Journalister bör förhålla sig neutrala till det som publiceras.

---

⁵⁹ Idib, s. 145

⁶⁰ Idib, s.146

⁶¹ Susanne Wigorts Yngvesson, *Den moraliska journalisten - En analys av yrkesetik, ideal och dygder*. Diss., Uppsala Universitet, 2006, E-bok, s. 29

⁶² Idib, s. 30-31

⁶³ Erik Fichtelius. *Nyhetsjournalistik - Tio gyllene regler : version 2.0, 2:a uppdaterade uppl.*, Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB, 2008, s. 159 samt s. 163-165

3. Ta endast ansvar för förutsedda konsekvenser av publiceringar.⁶⁴

Eftersom journalistiken ska främja det demokratiska och fria samhället ska den se till att offentliggöra information som tillåter medborgarna att bilda sig sin egen kunskap och fatta självständiga beslut. Alltså går sanning alltid före eventuella konsekvenser för stat och samhällsinstitutioner.⁶⁵ Om journalister skulle avstå att publicera information av hänsyn gentemot offentliga institutioner på grund av eventuella konsekvenser för dessa skulle man hindra medborgarna från att ha en fri åsiktsbildning. Detta skulle då verka emot ett fritt och demokratiskt samhälle. Genom att alltid rapportera det som är sant och relevant oavsett konsekvenser för företag och enskilda personer värnar man även sin roll som neutral rapportör och undviker därmed misstankar om partiskhet med något annat än uppdraget att granska makten och informera medborgarna.⁶⁶ Det enda som av etiska skäl kan förhindra en redaktion att publicera något som är sant och relevant är oundviklig fara för människoliv, men detta ger inte redaktioner tillåtelse att gå ärenden åt andra genom att publicera lögnar eller dåligt underbyggda påståenden. Journalistikens trovärdighet ska alltid värnas.⁶⁷ Genom att bara ta ansvar för förutsedda konsekvenser säkerställer man även att inte bli för försiktig med publiceringar som riskerar att slå tillbaka mot nyhetsförmedlaren själv.⁶⁸

Angående att journalister bör förhålla sig neutrala till det som publiceras menar Fichtelius att det personliga engagemanget inte får överskugga objektiviteten som rapporteringen ska präglas av. Reportern ska rapportera brett kring det aktuella ämnet och inte utelämna fakta som inte passar hans privata åsikter. Detta vore att begränsa publikens fria åsiktsbildning. Reportern ska inte heller erbjuda lösningar till problem eftersom hen då går utanför det journalistiska uppdraget.⁶⁹

Sociala ansvarsteorin - öppnar upp för påverkan

Den sociala ansvarsteorin innebär till skillnad från teorin om konsekvensneutralitet att hänsyn ibland måste gå före sanning. Detta synsätt om hur journalistiken bör fungera kan sammanfattas som att man ska visa hänsyn, publicera det som bidrar till ett mer rättvist och

---

⁶⁴ Wigorts Yngvesson, s. 34

⁶⁵ Idib, s. 32

⁶⁶ Idib, s. 34

⁶⁷ Idib, s. 35-36

⁶⁸ Idib, s. 39

⁶⁹ Fichtelius, s. 22-23

bättre samhälle och att ta ett övergripande ansvar även för oförutsägbara publicistiska konsekvenser. Det sistnämnda syftar till att man som journalist bör ta ett generellt moraliskt ansvar för journalistik överlag.⁷⁰ Att visa hänsyn handlar om att avstå från att publicera om det vållar stor skada.⁷¹ Trots att man inom teorin har gemensamma principer finns tre olikartade synsätt: det *radikala*, det *måttliga* och det *konservativa*.⁷²

Enligt det radikala synsättet är journalistikens uppgift att ta ställning för att förändra världen. Man ifrågasätter om sanning, objektivitet och opartiskhet går att uppfylla, och om det ens är önskvärt. Enligt detta synsätt går allmänhetens intresse av information inte alltid först. Istället bör man avstå från att publicera om det riskerar att leda till allvarliga konsekvenser för en enskild person eller ett företag. Partisk journalistik är med ett sådant synsätt försvarbar om syftet är att få till stånd en förändring av samhället som leder till ett mer rättvist sådant.⁷³

Det måttliga synsättet fokuserar snarare på *positiva rättigheter* än rättvisa. Här ligger det journalistiska uppdraget i att genom engagemang bidra till en demokratisk samhällsprocess. Journalister ska tillsammans med medborgare och samhällsinstitutioner aktivt arbeta för ett bättre samhälle. Nyhetsjournalistiken bör präglas av ett engagemang för hela samhället. Då grundlagen ger medier en stor publicistisk frihet har dessa också ett ansvar för att hjälpa demokratin och den politiska kommunikationen att fungera bättre. Människorna bör förstås som aktiva medborgare, snarare än läsare, tittare, lyssnare och massa. Makthavare bör ses som människor tillhörande samma samhälle som journalisterna själva, och av den anledningen visas mer omsorg.⁷⁴

Den konservativa inriktningen eftersträvar en så fri publicistisk marknad som möjligt. Enligt detta synsätt bör mediemarknaden vara vinst- och marknadsstyrd under en så frihetlig lagstiftning som möjligt. Då medierna konkurrerar med varandra på en vinststyrd marknad uppnås en mångfald i journalistiken. Denna mångfald anses då leda till en mer rättvis journalistik eftersom medierna tar ett större ansvar för både journalistiken överlag och enskilda publiceringar.⁷⁵

---

⁷⁰ Wigorts Yngvesson, s. 47

⁷¹ Idib, s. 41

⁷² Idib, s. 47

⁷³ Idib, s. 41-43

⁷⁴ Idib, s. 43-44

⁷⁵ Idib, s. 45-46

Vi antar att journalister och redaktioner vid eventuella påverkansförsök i olika former resonerar om huruvida något ska publiceras eller inte, vilka konsekvenser det eventuellt kan få och om det är relevant för medborgarna. De två synsätten som vi redogjort för ovan är till stor del varandras motsatser, och vi antar att det troligtvis handlar om att inta det ena eller andra perspektivet. Vilket perspektiv en journalist antar får konsekvenser för i vilken utsträckning hen låter sig påverkas av yttre påverkansförsök i sitt arbete.

Så här gjorde vi

För vår studie har vi valt att göra en enkätundersökning på skånska nyhetsredaktioner. Då vårt syfte är att kartlägga omfattningen av olika former av yttre påverkan, vilka metoder som används, vilka aktörer som utsätter journalisterna, vilka syftena är och vilka konsekvenser det får för journalisternas arbete anser vi att en enkät lämpar sig bäst. Detta eftersom det är ett enkelt och snabbt sätt att granska hur situationen ser ut. Andra metoder som exempelvis intervjuer tar för lång tid för att få ihop ett tillräckligt stort material att analysera inom vår tidsram. Studien ger i första hand ett kvantitativt resultat, men det finns även kvalitativa inslag i form av fritextsvar.

Urval och genomförande

Vår undersökning avgränsar sig till Skåne, då tidsramen för att studera ett större geografiskt område än så är för begränsad. Vi har valt att inkludera samtliga nyhetstidningar i Skåne. Således ingår samtliga dagstidningar i Skåne, inklusive två tidningar som kommer ut sex dagar i veckan samt en kvällstidning i undersökningen. De tidningar som ingår är *HD-Sydsvenskan*, *Kristianstadsbladet*, *Norra Skånes tidning*, *Skånska Dagbladet*, *Trelleborgs Allehanda*, *Ystads Allehanda* och *Kvällsposten*. Att även inkludera kvällstidningen motiverar vi genom att tidningen har en liknande nyhetsbevakning som morgontidningarna. Innan utskicket av enkäten lät vi fyra verksamma journalister svara på den i en pilotstudie för att kunna ge oss feedback på dess utformning, vilket rekommenderas vid enkätstudier.⁷⁶

På de utvalda tidningarna upprättade vi kontakt med en ansvarig person som informerades om syftet med undersökningen och ombads mejla ut enkäten till alla med redaktionella uppgifter på arbetsplatsen.

---

⁷⁶ Göran Ejlertsson, *Enkäten i praktiken - En handbok i enkätmetodik*, 4e upplagan. Studentlitteratur AB, Lund. 2019, s. 99-100

Enkäten upprättades i Google Forms, vilket det finns flera fördelar med. En är att viss databearbetning kan ske i realtid allt eftersom svaren kommer in.⁷⁷ En annan är att konstruktionen av enkäten kan göras gratis.⁷⁸ Ytterligare en fördel är att vi vänder oss till journalister som redan är digitala i sin vardag och lätt kan besvara enkäten på stående fot.

För att få en hög svarsfrekvens på en enkät är det viktigt med motivation och att respondenterna känner meningsfullhet. Vad gäller motivationen för att besvara vår enkät borde den vara relativt hög då studien rör respondenternas yrkesvardag och något som påverkar dem mer eller mindre varje dag. Vi har dessutom försökt att höja motivationen för att svara på enkäten genom att ge respondenterna möjlighet att få ta del av studien samt inkludera öppna frågor i enkäten.⁷⁹ Vi har också begränsat antalet frågor för att det inte ska ta alltför lång tid att besvara den. Detta för att inte riskera bortfall.⁸⁰ Totalt skickades enkäten ut till 291 personer. Trots ett antal påminnelser och försök att höja motivationen hade 64 personer svarat när den förlängda svarstiden gick ut. Detta ger en svarsfrekvens på 22 procent.

Två risker med att göra en webbaserad enkät är dels att de som svarar på enkäten inte har möjlighet att ställa förtydligande frågor i de fall frågorna är otydligt formulerade⁸¹, dels att det finns risk att vissa svarar på enkäten fler gånger än en då en påminnelse skickas ut.⁸² Vi har dock täckt upp detta till viss del då vi i följebrevet tydligt uttryckt att respondenterna gärna får kontakta oss vid eventuella frågor. I det nämnda brevet beskrev vi även uppsatsens syfte samt förtydligade detta genom ett exempel på yttre påverkan (se bilaga 1).

Enkäten är uppdelad i två sektioner: en sektion om *yttre påverkan* och en om *hot, våld och trakasserier*. Vi är väl medvetna om att hot, våld och trakasserier också är en typ av yttre påverkan. Vi väljer ändå att dela upp på detta sätt eftersom vi vill kunna jämföra frekvensen av yttre påverkan med de tre som vi slår ihop. Ytterligare en anledning till att göra på det här sättet är för att vårt främsta fokus är de former av yttre påverkan som inte inbegriper hot, våld och trakasserier. Sektionerna kommer till största delen att analyseras var för sig. Frågeställningen om påverkansformernas konsekvenser kommer dock att analyseras i ett gemensamt grepp för både *yttre påverkan* och *hot, våld och trakasserier*.

---

⁷⁷ Idib, s. 12

⁷⁸ Idib, s. 14

⁷⁹ Idib, s. 42-43

⁸⁰ Idib, s. 16

⁸¹ Idib, s. 16

⁸² Idib, s. 39

Vissa frågor och svarsalternativ är hämtade från Utgivarnas rapport *Otillåten påverkan: Hot och trakasserier mot journalister och mediehus 2017*. Att använda sig av redan konstruerade frågor, och ibland ett hela frågebatteri, kan ha flera fördelar. På så sätt får man ett material att jämföra med i analysen och dessutom finns det givetvis en fördel med att använda sig av frågor som redan är kvalitetstestade. Att frågor använts tidigare är dock ingen garanti för detta.⁸³ Det rekommenderas därför att gå till den ursprungliga källan för att undersöka om frågorna är kvalitetstestade.⁸⁴ Då Utgivarnas rapport är gjord av Kantar Sifo, ett välrenommerat företag som ofta används i exempelvis opinionsmätningar, menar vi att frågorna bör vara kvalitetstestade. Frågorna är 28 till antalet, och är utformade för att kunna besvara våra frågeställningar. De handlar om huruvida man utsatts för olika former av yttre påverkan under de senaste tolv månaderna, i så fall hur många gånger, vilka metoder som används, via vilka kommunikationskanaler det sker, vilka aktörer som utför påverkansförsöken, vilka syftena är och om och vilka konsekvenser det får för det journalistiska arbetet (se bilaga 2). Vi anser därmed att enkäten kommer att besvara studiens frågeställningar.

Under arbetet med frågorna och svarsalternativen har vi strävat efter att formulera dessa på ett entydigt sätt, det vill säga att de inte ska kunna tolkas på olika sätt av olika respondenter. Ett led i detta har varit att vi utarbetat definitioner för de olika typer av påverkan som vi undersöker samt att dessa tydligt finns utskrivna under varje del i enkäten där definitionen är nödvändig att komma ihåg. Vi har också varit också noga med att formulera svarsalternativen så uttömmande som möjligt. Då detta är mycket svårt möjliggör vi för respondenterna att svara “vet ej”, “annat” eller “vill ej ange” eftersom ett utelämnande av passande svarsalternativ kan ge upphov till internt bortfall vilket vi vill undvika. Vi har också eftersträvat att svarsalternativen ska vara ömsesidigt uteslutande.⁸⁵ På flertalet frågor har respondenterna givits möjlighet att kryssa i flera alternativ, vilket för resultatet innebär att summan av procentandelarna kommer att vara mer än 100.

För våra definitioner av yttre påverkan, hot, våld och trakasserier använder vi oss återigen av de som finns i Utgivarnas rapport från 2017 som grund. Dessa har sedan omarbetats för att bättre passa vårt syfte. Definitionerna ser ut på följande sätt:

---

⁸³ Ejlertsson, s. 10

⁸⁴ Idib, s. 23

⁸⁵ Idib, s. 55-99

Med *yttre påverkan* menar vi försök till styrning av det journalistiska arbetet och eller innehållet från någon aktör som inte tillhör redaktionen. Det kan till exempel handla om att tidningen ska publicera eller undanhålla information och nyheter om ämnen och händelser, att inte få tillgång till offentliga handlingar och diaries eller att tjänstemän förhåller utlämnandet av dessa.

Med *hot* menas situationer där du uppfattat att någon, med uttalade hot om konsekvenser för dig själv, närstående person eller egendom, försökt påverka din yrkesutövning eller att det skett som en följd av denna.

Med *våld* menas situationer där du utsatts för fysiskt våld med syfte att påverka din yrkesutövning eller att det skett som en följd av denna.

Med *trakasserier* menas situationer där du uppfattat att någon genom till exempel förtal, ofredande, subtila hot eller andra, ofta icke straffbara men kränkande, handlingar försökt påverka din yrkesutövning eller att det skett som en följd av denna.

Etiska överväganden

Oavsett om det gäller forskning eller studentarbeten finns det vissa etiska krav att beakta då man planerar inför en enkätundersökning. Ett är man inte ska kunna härleda enkätsvaren till enskilda medarbetare eller redaktioner, det så kallade konfidentialitetskravet.⁸⁶ Vi har tagit konfidentialiteten i beaktande på så vis att vi inte haft någon fråga om vilken publikation de är anställda vid. Kontaktuppgifter är även de helt utelämnade. Genom att respondenten inte heller behöver uppge vilket geografiskt område de bevakar utan kan välja att svara "vill ej ange" anser vi även här att kravet på anonymitet är uppfyllt. Dock kan det diskuteras hur anonym en journalist egentligen är om hen bevakar ett mindre geografiskt område och är ensam eller en av ett fåtal.

Ett annat krav är det om information. Det handlar om att de eventuella respondenterna tydligt ska informeras om syftet med undersökningen samt att deltagandet är frivilligt.⁸⁷ Då vårt syfte är explicit formulerat i följebrevet och vi både i detta och i samtal med våra kontaktpersoner på redaktionerna inte hävdar något tvång om att delta bör frivilligheten av att

---

⁸⁶ Idib, s. 36

⁸⁷ Idib, s. 35

genomföra enkäten vara tydlig. Genom att respondenten svarar på en webbenkät ger denne också sitt samtycke till att resultatet används i undersökningen, vilket är ytterligare ett etiskt krav att ta hänsyn till.

Gällande nyttjandekravet har vi i följbrevet angett att svaren kommer att användas i vår kandidatuppsats i journalistik på Lund universitet och var den färdiga uppsatsen kommer att publiceras.⁸⁸ Frågor om politisk åskådning, sexualliv eller religiös övertygelse, så kallade känsliga personuppgifter, är inte relevanta för vår studie och finns därför inte med. Därmed följer vi EU:s dataskyddsförordning och svensk lagstiftning om etikprövning av forskning som avser människor.⁸⁹

Svagheter

Som vi skrivit ovan påminde vi kontaktpersonerna ett flertal gånger om att uppmana journalisterna att svara på enkäten. Trots detta landar svarsfrekvensen på endast 22 procent. Vad den låga svarsfrekvensen beror på kan vi endast spekulera om. En anledning skulle kunna att våra kontaktpersoner på redaktionerna de facto inte vidarebefordrat påminnelsen till respondenterna. Det skulle också kunna bero på att det anses vara ett känsligt ämne och att journalisterna känner ett obehag eller en rädsla inför att delta. En annan anledning kan vara att journalisterna inte anser att de blivit utsatta för yttre påverkansförsök och därför inte tycker att det är relevant att medverka i undersökningen. En annan förklaring är helt uppenbart den hårda tidspress som är en verklighet på många redaktioner idag. Redan i det första samtalet med en av kontaktpersonerna ställde hen sig ytterst tveksam till om det fanns tid för någon på den aktuella redaktionen att besvara enkäten. Det tog även ett par veckor för en annan kontaktperson att godkänna utskicket av enkäten, då det inte låg överst på prioriteringslistan och vederbörande hade mycket att göra.

Med anledning av den låga svarsfrekvensen är vi därför väl medvetna om att vi inte kan göra anspråk på att ge hela bilden av situationen utan bara kommer kunna uttala oss om tendenser.

Ett misstag i utformningen av enkäten resulterade i att de första 18 respondenterna inte kunde svara på frågan om och i så fall hur de påverkats i sitt arbete om de svarade nej på frågan om de utsatts för hot, våld eller trakasserier. De hade inte heller möjligt att utveckla sina egna tankar i ett fritextsvar utifrån ett demokratiperspektiv. De som svarade ja på frågan

---

⁸⁸ Idib, s. 36

⁸⁹ Idib, s. 34

om de utsatts för hot, våld och trakasserier kunde dock svara på dessa frågor. Antalet respondenter som svarade ja var dock väldigt få. Trots att misstaget uteslöt drygt en tredjedel av respondenterna från att svara på dessa två frågor, tror vi inte att det har haft avgörande betydelse för resultatet. Svarstendenserna för frågan om hur man påverkats i sitt arbete är väldigt tydliga där en klar majoritet svarar att de inte har påverkats i sin yrkesutövning. Bortfallet av fritextsvar har givetvis gett oss färre egna kommentarer och tankar men inte heller det bör ha en särskilt stor betydelse för resultatet.

En annan eventuell svaghet ligger i att på frågan om och i så fall hur de påverkats av påtryckningarna så har vi bara möjliggjort specifika svarsalternativ för hur journalisterna har påverkats i sin yrkesroll. Däremot finns svarsalternativet "På annat sätt", men vi har inte specificerat vad det skulle kunna innebära. Detta kan innebära att vi missar det som handlar om att ändra eller omarbeta det journalistiska materialet till följd av påverkansförsök. Dessutom kommer vi inte att kunna svara på hur och om journalister påverkas på ett personligt plan, vilket tidigare forskning visat att de gör. På frågan om de har påverkats på något sätt i sin yrkesutövning har vi bara angett svarsalternativ som innebär ett urholkande av journalistiken och demokratin. Ett annat alternativ skulle kunna vara att de blivit ännu mer övertygade om journalistikens roll för demokratin och tar sitt yrke på ännu större allvar, och därför blivit än mer övertygade om att inte ge efter.

Resultat, analys och diskussion

Vi kommer i denna del börja med att redogöra för respondenternas sammansättning. Därefter analyserar och diskuterar vi majoriteten av forskningsfrågorna och svaren för *yttre påverkan* samt *hot, våld och trakasserier* var för sig. Detta gör vi för att *yttre påverkan* är huvudfokuset för vår studie och för att *hot, våld och trakasserier* har studerats i stor utsträckning tidigare. Konsekvenserna som kommer sig av de olika typerna av påverkansförsök kommer att behandlas allra sist i ett gemensamt grepp.

Respondenternas sammansättning

Av de svarande var den större andelen män, 61 procent, gentemot 39 procent kvinnor. Åldersfördelningen bland respondenterna var jämn, dock kan en liten övervikt, 31 procent, för ålderskategorin 46–55 år ses. De flesta, 81 procent, har varit i yrket i över tio år. En stor majoritet av respondenterna bevakar Malmö (36 procent), därefter Lund (30 procent), Hässleholm och Trelleborg (22 procent).

Yttre påverkan - hälften av journalisterna utsatta

Av journalisterna som har svarat på vår enkät uppger 50 procent att det har utsatts för yttre påverkan. En stor majoritet, 47 procent, av dessa uppger att det skett en till tre gånger det senaste året. Å andra sidan skriver en respondent i en fritextkommentar att påverkan som inte inbegriper våld, hot och trakasserier sker dagligen. En journalist skriver kort och koncist att “[p]åverkansförsök pågår dagligen utan våld, hot eller trakasserier”. En annan respondent upplever även att fenomenet ökar och ger exempel på hur det kan ta sig uttryck:

Har märkt av ökad vilja att "micro-påverka" hur artikeln skrivs om den berörda. Hur det skrivs, vad som skrivs och en vilja att påverka/ändra ordval och formuleringar. Märkt en vilja hos många att "kontroll-läsa" texter innan publicering.

Trots att endast en journalist i klartext uppger att påverkansförsök sker dagligen visar vår enkät att 22 procent har varit utsatta tio gånger eller fler det senaste året.

Det skiljer sig också åt från journalist till journalist vad hen definierar som yttre påverkan, och vad som kan anses vara problematiskt. En respondent i vår studie skriver:

Vi får varje dag hundratals kontakter via mejl, telefon, brev, kommentarer osv från människor som tycker att vi borde skriva om olika saker, eller ändra något vi redan skrivit. Den typen av "yttre påverkan" tillhör jobbet och samhällsdebatten. Dvs är bra för demokratin.

En annan respondent ifrågasätter vad vi inkluderar i yttre påverkan och verkar mena att vår definition i sådana fall även skulle inbegripa tips och pressmeddelanden. Hen skriver:

Gränsen för vad som bör ses som yttre påverkan är väldigt luddig. Om ett kommunalråd har åsikter om vinkling av en artikel. Är det yttre påverkan? Om samma kommunalråd kommer med tips som, om man skulle välja att skriva om det, sätter honom i mer fördelaktig dager. Är det yttre påverkan? Det är klart att man kan se det som det, men i så fall är väl varenda pressmeddelande och tips vi får yttre påverkan – folk utanför redaktionen som vill att vi ska skriva om det ena eller andra

Eftersom respondenten upplever vår definition som oklar är vi självkritiska mot hur vi har utformat den. Vi arbetade oss noggrant fram till vår definition av yttre påverkan, samt har placerat denna i direkt anslutning till berört avsnitt. Dock inser vi att vi borde varit tydligare med att vi exkluderar exempelvis tips från allmänheten och pressmeddelanden. Vi inser också

att det råder en stor otydlighet mellan vad som är normal interaktion mellan journalister och samhället och vad som är yttre påverkan, vilket troligen påverkar hur ofta journalister upplever att de utsätts för yttre påverkan.

Även Hiltunen menar att det finns otydliga gränsdragningar mellan journalistisk praktik, etiska hänsynstaganden och yttre påverkan. Att få se innehåll innan publicering kan betraktas som yttre påverkan, men också som ett sätt att säkerställa att faktauppgifter från experter framställs på korrekt sätt och inte är föremål för feltolkningar. Ett exempel som han lyfter fram från respondenterna i sin undersökning är:

It is common that the interviewee reads a long feature piece before publication. That way one can weed out small mistakes, correcting of which afterwards would be arduous and awkward for everyone involved. (translation by author)⁹⁰

I ett försök att jämföra våra resultat för hur ofta yttre påverkansförsök förekommer med Hiltunens resultat skulle man kunna likställa hans begrepp lågintensiv påverkan med vår definition av yttre påverkan då många delar är snarlika. I Hiltunens fall handlar det till exempel om att få tillgång till intervjufrågor i förväg och att få läsa artikeln innan den publiceras. Totalt anger Hiltunen nio olika sätt som aktörer kan påverka på ett lågintensivt sätt. Vår definition är mer öppen och kan inkludera även andra sätt att påverka. Genom att addera resultaten för hur ofta Hiltunens nio påverkanssätt förekommer under ett år och dividera med antal påverkanssätt fås resultatet 49 procent⁹¹, vilket skulle kunna tolkas som att det finns en samstämmighet mellan våra studier kring hur ofta yttre påverkan förekommer. Emellertid är detta bara ett försök och vi gör därmed inte anspråk på varken den fulla eller rätta bilden på hur yttre påverkan ter sig.

Ytterligare ett sätt som skulle kunna vara att påverka lågintensivt och som skulle kunna ge en mer fulländad bild av vad yttre påverkan handlar om och som Hiltunen missat men som vår definition fångat exemplifieras av följande citat från en av våra respondenter: "Det som händer allt oftare är att när man begär ut offentliga handlingar varnas personen eller organisationen det handlar om, till och med om den personen befinner sig utanför myndigheten." Dock är vi väl medvetna om att både olika och likadana definitioner av det som undersöks både kunnat ge lika och olika resultat. Vad detta skulle kunna orsakas av är ingenting vi kommer gå in på.

---

⁹⁰ Hiltunen, s. 8-9

⁹¹ Ibid, s. 7-8

Att så många som 50 procent av respondenterna i vår studie uppger att de utsatts för yttre påverkansförsök under det senaste året skulle kunna vara ett tecken på att det pågår en kamp mellan dem och källorna om innehåll i och gestaltning av nyheter. Detta skulle i sin tur i så fall kunna handla om att medier är ett viktigt verktyg för att synas eller att försöka påverka. Kommersiella medier, som vår studie behandlar, har både det demokratiska uppdraget och marknadsorienterade ekonomiska förutsättningar att ta hänsyn till. Dessa förhållanden är troligtvis något som källorna, oavsett vilka det handlar om, är väl medvetna om och något som man därför försöker utnyttja genom påverkansförsök.

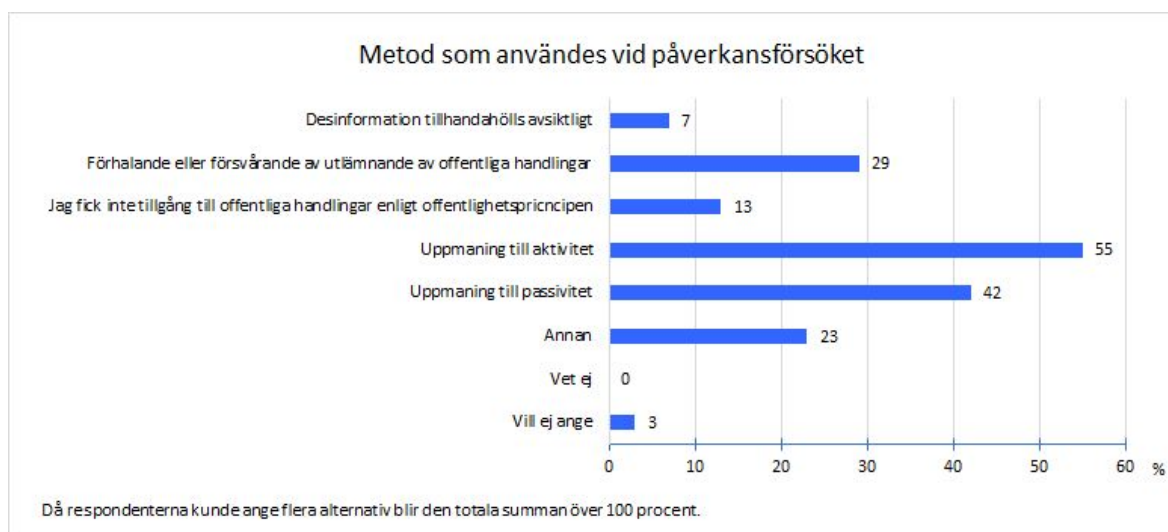
Uppmaning till aktivitet den vanligaste påverkansmetoden

Våra resultat visar att den vanligaste metoden till yttre påverkansförsök tar sig uttryck i form av *uppmaning till aktivitet*. Av våra respondenter uppger 55 procent att de utsatts för detta. En respondent menar till och med att detta sker dagligdags:

Tidningar och andra medier kontaktas ju flera gånger om dagen av personer som vill att man ska skriva om saker, helst ur deras perspektiv. Folk som vill sälja saker, eller idéer, eller som vill ha en publik till det de håller på med.

Uppmaningar till journalister att skriva om specifika saker skulle kunna tolkas som det Bourdieu beskriver som en maktkamp mellan olika aktörers vilja att beskriva samhället ur deras eget perspektiv. Det skulle också kunna ses som ett tecken på att det journalistiska fältet är heteronomt eftersom det anses allmänt accepterat att höra av sig till redaktioner eller enskilda journalister med tips, önskemål och uppmaningar. Det är också allmänt känt att journalister är beroende av information utifrån för att kunna utföra sitt arbete. Att uppmana till aktivitet kan också ses som ett tecken på det ömsesidiga beroende Strömbäck menar föreligger mellan journalister och deras källor, det vill säga en del av det han uppfattar som ett naturligt inslag i den journalistiska praktiken med dess behov av tillgång till källor. En respondent i vår studie säger “[f]ör det mesta är vi ju beroende av att folk hör av sig, tycker till och engagerar sig i vad vi skriver och hur vi skriver.”

DIAGRAM 1: Metod som användes vid påverkansförsöket

Den näst vanligaste påverkansmetoden var dock motsatsen, *uppmaning till passivitet*, med 42 procent. En respondent i vår undersökning säger att hen “mest varit med om det när aktörer inte velat att vi skriver pga marknadsföringsskäl, att de velat att vi väntar med publicering för att de vill marknadsföra sig själva och senare.”

I Hiltunens studie anger 47 procent att de någon gång under det senaste året stött på krav att utelämnas vissa ämnen och frågor ur intervjuer, vilket till viss del skulle kunna liknas vid uppmaning till passivitet.⁹² Även uppmaning till passivitet kan ses som försök att beskriva samhället ur sitt eget perspektiv eftersom även det som utelämnas i nyhetsrapporteringen skapar en bild av hur samhället ser ut.

I vår studie uppger 29 procent att de stött på *förhållande eller försvårande av utlämnande av offentliga handlingar* under det senaste året. En av de utsatta respondenterna verkar dock inte ta det särskilt allvarligt och skriver att det inte handlade om “särskilt hårdföra påtryckningar, i ett fall kunde jag få ut vad jag ville efter juridisk begäran, och där menar jag att jag [sic!] kommunen ska agera enligt de lagar vi har och lämna ut det material jag har rätt till.”

Vi finner det anmärkningsvärt att journalisten i exemplet ovan inte upplever det vara hårdföra påtryckningar trots att det bryter mot grundlagen att inte lämna ut offentliga handlingar. Att myndigheter bryter mot grundlagen och inte tillhandahåller journalister de handlingar de har rätt till är ett allvarligt demokratiproblem. En anledning till varför exempelvis myndighetspersonal inte lämnar ut handlingar kan dock bero på att de är osäkra

⁹² Hiltunen, s. 7

på vilken sorts handlingar de kan lämna ut och därför hellre nekar en utlämning till journalisten som efterfrågar handlingen. De tar det säkra före det osäkra av rädsla för böter om de felaktigt lämnar ut en handling.⁹³ I Finland verkar det vara ett ännu större bekymmer med att få ut offentliga handlingar då Hiltunens studie visar att 48 procent av journalisterna har upplevt denna typ av yttre påverkan under det senaste året.⁹⁴

På frågan om vilken metod för yttre påverkan som användes uppgår svarsalternativet *annan metod* i vår undersökning till 23 procent, och handlar exempelvis om att intervjupersoner försöker påverka hur en artikel gestaltas. En respondent beskriver det på följande vis:

Personer vill förändra hur de framställs, vad och hur texten skrivs, samt i enstaka fall har personer velat att viss fakta utelämnas i syfte att gynna deras egna syften och för deras egen/företagets vinnings skull. Har upplevt att en del personer vill "styra" en som att man vore kommunikatör och inte journalist, som att de inte förstår journalistikens syften och uppdrag.

Telefon den vanligaste kommunikationskanalen

Det vanligaste sättet att framföra påverkansförsök är via telefon, 75 procent. Detta är intressant eftersom det är ett både starkt och ett personligt sätt att kommunicera. Vi misstänker att användningen av telefonsamtal för att påverka beror på att det är lättare att bevara sin anonymitet då det går att dölja det telefonnummer som man ringer ifrån. Vi antar även att det inte heller är särskilt troligt att telefonsamtal spelas in som bevis. Ytterligare en aspekt som möjligtvis leder till att telefonsamtal är så vanligt är att det via tonfall i rösten är möjligt att få fram budskap som inte täcks in av det skrivna ordet.

Nästan lika vanligt är att påverkansförsök sker via mejl, 69 procent. Detta kan troligtvis tillskrivas digitaliseringen då den digitala tekniken är tillgänglig överallt i samhället.⁹⁵ När det flesta har tillgång till en egen mejladress är det lätt att skicka iväg ett snabbt mejl. Som Strömbäck menar tvingar mediernas marknadsorientering dem att anpassa sin journalistik till vad publiken vill ha. Vi antar att ett led i detta kan vara att journalisternas mejladresser därför finns i anslutning till deras artiklar. Samtidigt som detta kan vara ett sätt att lättare få in tips

---

⁹³ Hanna Lundquist, "Mindre insyn i offentliga Sverige", *journalisten.se*, 2020-06-15, https://www.journalisten.se/nyheter/mindre-insyn-i-offentliga-sverige?fbclid=IwAR0aSNrftziX6_R8c4V7OwzcyWws-O4MaZuLAYzPjUPyhbNj_HrbvDhGwfk (hämtad 2020-12-09)

⁹⁴ Hiltunen, s. 7

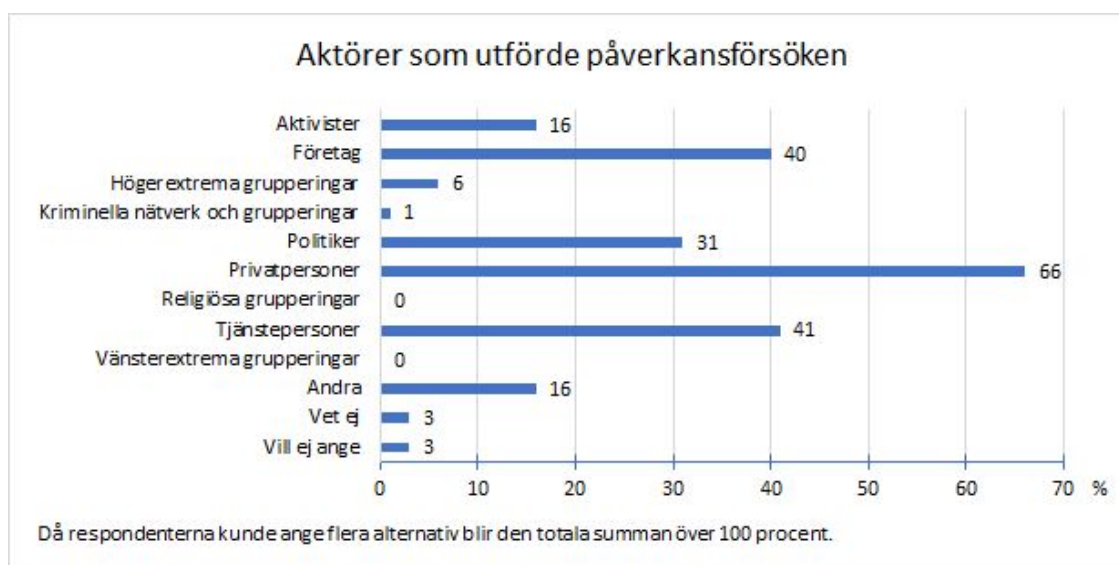
⁹⁵ SOU 2016:30, s. 69

och kommentarer från publiken, vill vi hävda att det också gör dem mer tillgängliga för påverkansförsök. I övrigt kommuniceras påverkansförsöken via sociala medier (34 procent), sms (19 procent) och under uppdrag (16 procent).

Privatpersoner sticker ut

Den största majoriteten, 66 procent, av yttre påverkansförsök står privatpersoner för. Vad dessa privatpersoner framfört vet vi inte, men det kan vara möjligt att dessa har framfört synpunkter som ligger i linje med en annan aktörs åsikter. De kan alltså tillhöra någon form av gruppering utan att det har framkommit i kontakten med journalisten.

DIAGRAM 2: Aktörer som utförde påverkansförsöken

En anledning till att privatpersoner står för den större delen av påverkansförsöken kan även detta, som vi tidigare nämnt, ha att göra med digitaliseringen. Det vill säga att kontaktuppgifter till journalister oftast ligger öppet samt att de flesta privatpersoner har tillgång till mejl.

I Hiltunens studie framkommer, genom fritextsvar samt referenser till tidigare forskning, att de aktörer som ägnar sig åt lågintensiv påverkan är människor med makt och inflytande. Det kan till exempel handla om PR-folk, politiker, företagare och kändisar. Han antyder vidare att privatpersoner står för en mindre del av denna typ av påverkan.⁹⁶

Efter privatpersoner står, i vår undersökning, företag och tjänstepersoner för en lika stor andel påverkansförsök, 41 procent. Respondenterna i vår studie anger att tjänstepersonerna i

⁹⁶ Hiltunen, s. 7-9

drygt hälften av fallen är olika typer av kommunikatörer. Detta överensstämmer med de som utför lågintensiva påverkansförsök som Hiltunen fann i sin studie. I vår enkät har vi inte undersökt vilka specifika företag som försöker påverka medieföretagen. Med tanke på den tuffa ekonomiska situation som många dagstidningar står inför finns det anledning att tro att de är lättpåverkade och att de ibland tvingas anpassa sitt innehåll av rädsla för att tappa annonsintäkter från dessa företag.

Politiker visar sig i vår studie stå för 31 procent av påverkansförsöken. Inom denna kategori står Moderaterna för majoriteten av försöken, 47 procent. Det är svårt att dra några fullödiga slutsatser kring vad denna tydliga indikation på påverkande moderatpolitiker beror på. Möjligtvis skulle det kunna bero på att moderata politiker ofta är resursstarka personer som försöker utmana medierna.

En kommentar angående den höga andelen respondenter, 41 procent, som inte vill ange vilket parti den påverkande politikern företräder är angeläget att göra här. Antalet respondenter som angav att politiker var en aktör som försökt påverka respondenten var tio. Dock var det totalt 17 respondenter som svarade på frågan om vilket parti politikern representerade. Differensen mellan de som utsatts av politiker och de som svarat på frågan är alltså sju, vilket motsvarar antalet respondenter som svarat att det inte vill ange vilket parti politikern företräder. Troligen har dessa trott att de måste besvara frågan för att komma vidare i enkäten och då valt det alternativa. En annan möjlighet skulle kunna vara att en av dessa sju har svarat *Vet ej* och att en av respondenterna faktiskt inte velat uppge partitillhörighet.

DIAGRAM 3: Partier som angavs försöka påverka journalisten

Att politiker ägnar sig åt försök till yttre påverkan på journalistiken skulle kunna vara ett tecken på politikens medialiseringsprocess. Det är givetvis angeläget för aktörer av olika slag, däribland politiska sådana, att nå ut till människor via medier då dessa länge varit den viktigaste källan till information om politik och samhälle. Då medier även fått en större betydelse för opinionsbildning och politiska processer är det inte särskilt märkligt att politiker försöker påverka hur de framställs i media. Mycket tyder dock på att det uppstår en skör balans mellan journalister och makthavare när medialiseringen av politiken har uppnått en viss nivå vilket gör det komplicerat att analysera. Detta har inte heller varit syftet med vårt arbete.

När politiker försöker påverka vad medier skriver om dem kan det, enligt Bourdieu, vara ett tecken på att det politiska fältet är heteronomt. För politiker är det viktigt att mediebilderna av dem är fördelaktiga. Antingen för att få medborgarnas förtroende eller behålla det och bli omvalda. Det vill säga det som sker på det politiska fältet är beroende både av vad som sker på det journalistiska fältet och allmänhetens fält. Men eftersom vi inte har kunskap om vad som pågår mellan medierna, allmänheten och den skånska delen av det politiska fältet så kan vi inte fullständigt analysera det. För att kunna göra den analysen hade det krävts andra forskningsfrågor, mer tid samt kanske en annan undersökningsmetod.

Kanje menar att en anledning till att politiker försöker styra mediernas arbete är att de utnyttjar det höga tonläget som förs i den offentliga debatten kring medier.⁹⁷ Vi anser att detta resonemang troligen även kan appliceras på privatpersoners agerande gentemot medier. När i stort sett vem som helst kan lägga upp journalistiskt innehåll på nätet med hjälp av mobilen, menar vi att respekten för etablerade medier blir mindre. Detta gör att privatpersoner idag därför kanske ifrågasätter och har åsikter om dessa mediers arbete på ett annat vis än tidigare.

Dessutom menar vi att många inte alltid känner igen sig i hur medier gestaltar samhället, dess problem och utmaningar. Eftersom de upplever den mediala samhällsbilden som felaktig bidrar även det till att respekten och förtroendet för medier minskar. Detta ökar troligen benägenheten att höra av sig till dessa för att försöka påverka vad som skildras samt var och hur fokus läggs.

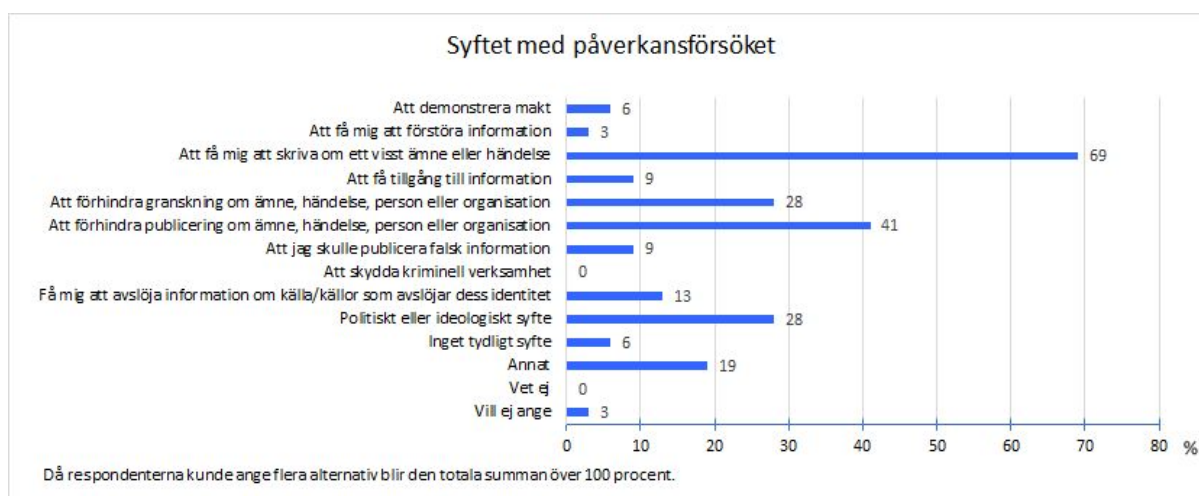
---

⁹⁷ Granström, “Det här är långt över gränsen”

Detta vill aktörerna uppnå

Av de som utsatts för yttre påverkansförsök anger 69 procent att syftet med detta var att få journalisten att skriva om ett speciellt ämne, händelse, person eller organisation. Detta skulle kunna spegla det ömsesidiga beroende som är inbyggt i journalistikens samröre med omvärlden, det vill säga beroendet av tips från källor med information som kan leda till nyheter. Som vi nämnt tidigare har vi inte varit tydliga nog med att vår definition av *yttre påverkan* inte inbegriper tips från allmänheten, men vårt resultat skulle kunna vara en indikation på att respondenterna tolkat det som detta. Ytterligare en omständighet som antyder detta är att journalisterna i vår studie uppger att det framför allt är privatpersoner som står för påverkansförsöken, och dessa är förmodligen de som oftast hör av sig med tips. Vår enkät gör det dock inte möjligt för oss att urskilja vilka aktörer som har det ena eller andra syftet.

DIAGRAM 4: Syftet med påverkansförsöket

Vi antar att när det handlar om att *förhindra publicering om ämne, händelse, person eller organisation* som i vår studie visade sig vara det näst vanligaste sättet att försöka påverka, 41 procent, så är det företag, myndighetspersoner och politiker som står för större delen av denna typ av påverkan. Denna slutsats drar vi eftersom dessa aktörer är de som journalister granskar i störst utsträckning och är de med störst behov av att framställas på ett fördelaktigt sätt i media. Troligen skulle Bourdieu resonera i termer av att en aktör med stor autonomi inom sitt fält riskerar att bli mer heteronom om hen omskrivs på ett ofördelaktigt sätt.

Vi tror att samma resonemang kan appliceras på syftet att *förhindra granskning av ämne, händelse, person eller organisation* som i jämförelse står för 28 procent av påverkansförsöken. Lika många anger att syftet var politiskt eller ideologiskt.

Hot, våld och trakasserier - betydligt färre utsatta

Andelen journalister i vår studie som har utsatts för hot, våld eller trakasserier under de senaste tolv månaderna var betydligt lägre, 13 procent, än de som utsatts för det vi kallar yttre påverkan. I vår undersökning motsvarar det 8 personer. Då det handlar om en så låg andel kan vi inte gå särskilt djupt i analysen. Det är också svårt att göra jämförelser eftersom vi har en annan indelning av påverkanstyper än de studier vi försöker jämföra med. Nedan redovisar vi dock hur ofta det sker, vilka metoder som används, via vilka kommunikationskanaler det sker, syftena bakom samt försöker oss på en del jämförelser. Vi kommer i detta avsnitt inte att diskutera våra resultat i relation till de teorier vi tidigare redogjort för.

Utgivarnas rapport visar jämförelsevis att andelen ansvariga chefer som uppger att redaktionen eller enskilda medarbetare har utsatts för hot är 38 procent.⁹⁸ Motsvarande siffror för allvarliga trakasserier är 43 procent.⁹⁹

Även Löfgren Nilsson och Örnebring presenterar en väsentligt högre förekomst av hot och trakasserier än vår undersökning. Av journalisterna i deras studie har 31 procent under det senaste året någon gång fått ta emot hot. Vad gäller trakasserier som Löfgren Nilsson och Örnebring benämner kränkande kommentarer har en avsevärt större del av journalisterna utsatts, nämligen 76 procent.¹⁰⁰

Hiltunens studie visar även den på högre siffror för både hot och trakasserier. Dessa menar Hiltunen kan förekomma i icke-fysisk, fysisk, institutionell och ekonomisk form. Det mest vanligt förekommande i hans studie var verbala förolämpningar, 60 procent.¹⁰¹ Hoten handlade i första hand om förlust av prenumeranter eller publik, 42 procent. Därefter förekom hot om att vidta eller påbörja juridiska processer, 35 procent, samt hot om att anmäla eller att utfärda klagomål till finska Opinionsnämnden för massmedier, 34 procent.

Våra resultat vad gäller förekomsten av hot och trakasserier indikerar som sagt en betydligt lägre andel än vad tidigare studier och rapporter visar. Detta kan självklart bero på att vi har betydligt färre respondenter än samtliga studier och rapporter vi redogjort för. I Hiltunens fall sträcker sig dessutom referensperioden över tre år. En annan möjlig orsak till vårt låga resultat kan bero på att journalister på lokala morgontidningar generellt sett är

---

⁹⁸ Utgivarna, s. 10

⁹⁹ Utgivarna, s. 16

¹⁰⁰ Löfgren Nilsson och Örnebring, s. 883

¹⁰¹ Hiltunen, s. 9

mindre utsatta för hot och kränkande kommentarer än de som jobbar för tabloidtidningar eller storstadspress.¹⁰² I vår studie har vi dock medvetet valt att inte möjliggöra för respondenterna att ange vilken tidning de arbetar för, vilket gör det omöjligt för oss att dra sådana slutsatser. Faktum kvarstår dock att en stor majoritet av de tidningar vi inkluderar i vår undersökning kan räknas som lokala, eller åtminstone regionala, och därmed inte som storstadstidningar.

Det går inte att avgöra om någon av våra respondenter utsatts för våld, då ingen angett hur det yttrade sig. Däremot uppger en respondent att det skett, och då på annan plats, det vill säga varken på allmän plats som privatperson, ute på uppdrag eller vid eller i närheten av hans bostad. Det förefaller dock vara ovanligt att nordiska journalister utsätts för våld. Enligt Utgivarnas rapport utsattes 2017 endast 3 procent av redaktionerna och eller medarbetarna för våld.¹⁰³ Hiltunens studie visar att 5 procent av journalisterna utsatts en gång per år eller mindre de senaste tre åren. Då för antingen mindre fysiskt våld i form av att de exempelvis blivit knuffade, dragna i håret eller spottade på, eller för allvarligt fysiskt våld i form av att de blivit slagna, sparkade eller fått saker kastade på sig etc.¹⁰⁴

Hot om ekonomisk skada - den vanligaste metoden

Vårt resultat visar att hoten i de flesta fall, 50 procent, handlar om ekonomisk skada för den enskilde journalisten. I andra hand förekommer hot om våld mot journalisten eller annan typ av våld, dock ej mot närstående, vilka båda står för 33 procent av hoten. Hos journalisterna i Löfgren Nilsson och Örnebrings studie var hot om fysiskt våld vanligast, 42 procent, och inbegriper inte hot om sexuellt våld. Andra former av hot uppgick till 72 procent, och verkar enligt författarna handla om mer subtila hot såsom att tala om att man vet var journalisten bor eller var hans barn går i förskola. Utgivarnas rapport låter oss inte veta vilken form av hot som uttalats mot enskilda journalister eller redaktionen.

Vår undersökning visar att trakasserierna i första hand går ut på att förtala journalisten, 50 procent jämfört med Löfgren Nilsson och Örnebrings studie som visade att det var vanligast att få kränkande kommentarer angående sin journalistiska kompetens och om sin intelligens eller sitt omdöme.¹⁰⁵

---

¹⁰² Löfgren Nilsson och Örnebring, s. 884

¹⁰³ Utgivarna, s. 22

¹⁰⁴ Hiltunen, s. 11

¹⁰⁵ Löfgren Nilsson och Örnebring, s. 885

Digitaliseringen påverkar sättet att kommunicera

Den vanligaste kommunikationskanalen för hot, våld och eller trakasserier visar sig i vår undersökning vara via mejl och sociala medier, 63 procent, och telefon 50 procent. Även Utgivarnas rapport visar att detta är de tre vanligaste sätten för journalister att motta hot.¹⁰⁶ Liknande resultat för hur hot och kränkande kommentarer framförs hittar vi hos Löfgren Nilsson och Örnebring, med enda skillnaden att läsarkommentarer är vanligare hos dem än sociala medier.¹⁰⁷

Hiltunens undersökning visade att de muntliga förolämpningarna sker via exempelvis telefon, mejl och sociala medier och är något som 60 procent av journalisterna i hans studie fått erfara. Det handlar också om muntliga förolämpningar som sker ansikte mot ansikte, 37 procent, samt offentligt förtal, i form av att exempelvis sprida falska rykten och påståenden, 17 procent.¹⁰⁸

Privatpersonerna återkommer

I de fall hot och eller trakasserier förekommer anger en stor majoritet, 88 procent, av respondenterna i vår undersökning att det är privatpersoner som ligger bakom. Utgivarnas rapport visar att 45 procent av de allvarligaste hoten framförs av privatpersoner, och att högerextrema grupperingar står för 17 procent.¹⁰⁹ Även allvarliga trakasserier bedömdes i de flesta fall, 42 procent, komma från privatpersoner och därefter från högerextrema grupperingar, 32 procent.¹¹⁰ Då antal fall av våld som uppgavs ha förekommit i Utgivarnas rapport är så få, så kommer vi inte beröra detta.

Varken i Löfgren Nilsson och Örnebrings eller i Hiltunens studie framgår det vem som utsätter journalister för hot, våld eller trakasserier. Inte heller vår enkät kan svara på vem som eventuellt utsatt journalisten för våld.

Varför försöka påverka?

Syftet bakom hoten, våldet eller trakasserierna uppges i vår studie oftast vara att *förhindra granskning av ämne, händelse, person eller organisation*, 57 procent. *Politiskt eller*

---

¹⁰⁶ Utgivarna, s. 10

¹⁰⁷ Löfgren Nilsson & Örnebring, s. 884

¹⁰⁸ Hiltunen s. 10

¹⁰⁹ Utgivarna, s. 11

¹¹⁰ Idib, s. 18

ideologiskt motiv och *inget tydligt motiv* landar båda på 29 procent. Utgivarnas resultat visar istället att motivet bakom hoten i 43 procent av fallen uppfattats vara hat, vrede och besvikelse över publicering, att skrämman enskild medarbetare till passivitet i enskild fråga eller situation, 34 procent, och politiska eller ideologiska skäl, 28 procent.

Löfgren Nilsson och Örnebring har inte undersökt vilka syften som skulle kunna finnas bakom hoten. Däremot visar de att vissa ämnen triggat fler hot än andra. De specifikt angivna ämnen som genererar mycket hot enligt journalisterna själva är integrationsfrågor. Den kategori som triggat igång flest hot är dock en kategori som är sammanslagen av olika ämnen till exempel andra politiska ämnen, religion och internationella relationer, 40 procent.¹¹¹ Flera av fritextsvaren hos våra respondenter pekar på liknande tendenser:

Jag vet att det är ett problem i branschen. Men jag som vit man med svenskklingande namn, som därpå inte skriver särskilt mycket om "känsliga" ämnen (integration, feminism, etc), upplever mig inte som särskilt utsatt.

Tror inte det är vanligt förekommande på nyhetsredaktioner i allmänhet. Däremot grävande journalister, som närmar sig känsliga uppgifter, kan utsättas för hot, eller påverkan. Det har jag själv råkat ut för när jag jobbade med undersökande reportage.

Har inte utsatts. Men bevakar heller inte ett område där detta är mera sannolikt, typ sociala frågor.

Med tanke på att privatpersoner står för den största andelen hot, våld och trakasserier och att *förhindra granskning* är mest frekvent förekommande som syfte antar vi att det finns ett stort överlapp här. Det vill säga, privatpersoner försöker hindra granskning. En annan aspekt att komma ihåg är att det inte är känt om dessa privatpersoner tillhör någon högerextrem gruppering, vilken är den näst största aktören som i vår studie utsätter de skånska nyhetsjournalisterna för hot, våld och trakasserier. Trots att vi har så få svarande, så stämmer detta överens med Utgivarnas resultat.¹¹²

Vad får de olika formerna av påverkansförsök för konsekvenser?

De journalister i vår studie som utsatts för yttre påverkan, hot, våld eller trakasserier verkar inte ha påverkats nämnvärt i sin yrkesutövning. Bland de utsatta uppger 70 procent att de aldrig avstått från en publicering till följd av försök till yttre påverkan. Nästan lika många, 68

---

¹¹¹ Löfgren Nilsson och Örnebring, s. 886

¹¹² Utgivarna, s. 11 och s. 18

procent, svarar att de aldrig undvikit ett bevakningsområde eller arbetsuppgift på grund av detta. De som uppger att de aldrig tvekat inför en publicering eller jobbutläggning står för 63 procent.

DIAGRAM 5: Konsekvenser av påverkansförsök

Vårt resultat verkar visa att det råder ett slags konsensus bland våra respondenter om att konsekvensneutralitet är det dominerande idealet i det journalistiska arbetet. Även bland fritextsvaren hittar vi exempel på kommentarer som tyder på att man generellt sett ställer sig bakom ett konsekvensneutralt arbetssätt. En respondent svarar på hur hen resonerade när hen utsattes för ett påverkansförsök och menar “[a]tt det var viktigt att det kom fram. Att [sic!] det är en del av mitt jobb att berätta sanningen även om den är obehaglig.” En annan svarade “[d]en egna censuren är den största och farligaste censuren.”

I Fichtelius anda verkar respondenterna mena att det som styr en publicering är om det är sant och relevant och inte funderingar kring eventuella konsekvenser. Om nyheten har betydelse för publiken ska den berättas, oavsett om det är obehagligt för den utsatta eller riskerar att få konsekvenser för tidningen eller journalisten själv. Ytterligare andra journalister stärker det konsekvensneutrala intrycket:

Jag diskuterade saken med mina kollegor och vägde sakens betydelse för våra läsare mot de invändningar som intervjuperson/tjänsteman/politiker hade. Oftast landar vi i att saken ska berättas för att läsarna bör få veta vad som händer.

Är det en stor och viktig som [sic!] med allmänintresse som artikeln handlar om så är det klart att det ska publiceras även om intervjupersoner/personer det rör blir upprörda.

I de flesta fall verkar det alltså som om journalisterna arbetar utifrån ett konsekvensneutralt synsätt. Dock uttrycker en av respondenterna att det åtminstone förs diskussioner som indikerar på att redaktionen resonerar utifrån ett socialt ansvarsteoretiskt perspektiv. Med detta synsätt handlar det om att ta hänsyn, vilket får konsekvensen att sanningen ibland får stå tillbaka. Hen skriver så här:

Det är journalisterna och redaktionerna som tar besluten, även om vi lyssnar på folk. Jag har mest varit med om det när aktörer inte velat att vi skriver pga marknadsföringsskäl, att de velat att vi väntar med publicering för att de vill marknadsföra sig själva och senare.

Här kan man fråga sig vad journalisten menar med "folk". Är det privatpersoners önskan om att till exempel få vara anonym som menas, eller handlar det om att ta hänsyn till politikers eller företags invändningar? Det är den senare typen av aktörer som brukar vilja marknadsföra sig på olika vis. Vi kan självklart inte veta om journalisterna vid de händelser som beskrivs i citatet ovan avstått från att publicera, men åtminstone verkar det som att man fört en diskussion och eventuellt övervägt saken. Att journalisterna lyssnar på folk skulle även kunna innebära att man ibland tar just hänsyn. Beroende på vilken aktör det handlar om är det också en del av de yrkesetiska reglerna som förordar att journalister ska ta hänsyn till ovana intervjuobjekt.

Att en så stor del av respondenterna inte verkar ha påverkats nämnvärt i sin yrkesutövning utesluter dock inte att yttre påverkan, hot, våld och trakasserier får konsekvenser. Av de som utsatts uppger nämligen 25 procent att de flera gånger påverkats på annat sätt. Vad detta i praktiken innebär är omöjligt att säga då enkäten inte möjliggjort för respondenterna att mer specifikt ange detta. Löfgren Nilsson och Örnebrings studie visar dock på att 49 procent någon gång blivit rädda efter att ha mottagit hot. I samma studie uppger 68 procent av de som utsatts för oanständiga kommentarer att de någon gång under det senaste året blivit sårade och 36 procent att de någon gång oroat sig över kommentarerna.¹¹³ Detta förekommer även i vår studie, och en journalist skriver att hen "blivit hotad några gånger, senast för något år sedan. Hot om våld. Jag lät inte detta påverka journalistiken, men det påverkade mig som privatperson. Det var obehagligt."

Hiltunens studie visar att 35 procent som en följd av yttre störning någon gång under det senaste året hade censurerat sig själv på något sätt, vilket även inbegriper att de ändrat på

---

¹¹³ Löfgren Nilsson och Örnebring, s. 888

något i publiceringen.¹¹⁴ Även 30 procent av de hotade journalisterna i Löfgren Nilsson och Örnebrings studie uppgav att de någon gång undvikit att bevaka område eller person.¹¹⁵ Tyvärr har vi inte möjlighet att bekräfta eller dementera om detta förekommer bland våra respondenter eftersom vi inte specifikt har efterfrågat svar på detta. Däremot kan det ligga sådana former av konsekvenser inbäddade i svarsalternativet “Jag har påverkats på annat sätt”.

Trots att respondenterna inte anser att de låter sig påverkas i sin yrkesutövning vid påverkansförsök ställer vi oss frågande till detta. Eftersom många anser att påverkansförsök ingår i jobbet och att det är en del av det demokratiska samhället menar vi att det råder en blindhet inför den egna situationen. En respondent uttrycker sig ytterst överraskande när hen menar att “[ä]ven personer med stor makt måste ju kunna höra av sig och ha synpunkter på vårt arbete.” Som vi exemplifierade i inledningen med den finska statsministern Juha Sipilä kan tilltag som dessa få stora konsekvenser för bevakningen av makthavare, vilket är mediers största uppgift, samt att tilliten till medier bland medborgarna kan sjunka drastiskt.

Att anse att påverkansförsök ingår i jobbet har förmodligen att göra med den ekonomiska situationen för nyhetstidningar, den ökade kommersialiseringen som tidigare studier visat att journalister upplever¹¹⁶ samt att de tidningar vi undersöker är vinstdrivande företag. Att låta sig påverkas på olika sätt har troligen blivit normaliserat för att undvika konkurs och lett till att det råder en luddig gräns om vad yttre påverkan är. Gränsen mellan redaktion och annonsavdelning har även den allt mer kommit att suddas ut, vilket tvingar journalister att ta hänsyn till detta.¹¹⁷

Ytterligare en anledning till att vi ställer oss även frågande till sanningshalten i dessa påståendena är att andra, större, studier visat på att journalister ändrat på innehåll, tvekat inför publicering och även undvikit ett bevakningsområde eller arbetsuppgift till följd av olika former av påverkansförsök.¹¹⁸ Vem har då makten över innehållet?

I vår undersökning är det omöjligt att avgöra vilken makt källor har över innehållet. Detta eftersom vi inte undersökt huruvida majoriteten av politikerna som

---

¹¹⁴ Hiltunen, s. 13

¹¹⁵ Löfgren Nilsson och Örnebring, s. 888

¹¹⁶ Nygren och Degtereva, s. 733

¹¹⁷ SOU 2016:30, s. 286

¹¹⁸ Utgivarna, s. 14 och s. 20

försöker påverka kan klassas som officiella källor, med höga maktpositioner och tillgång till exklusiv information eller som så kallade icke-officiella källor.

Dessutom menar Strömbäck att det alltid är svårt att undersöka, då dessa kontakter ofta sker utanför offentlighetens ljus. De officiella källornas makt handlar oavsett, enligt honom, om makten att bestämma vad nyheterna ska handla om och makten över utformningen och gestaltningen av nyheterna ligger hos journalisterna. Men med tanke på digitaliseringen och förekomsten av sociala medier menar vi att politikens beroende av medier för att få ut sin verklighetsbild och ha makt över gestaltningen förskjutits något eftersom de kan kommunicera med medborgarna mer direkt utan mediernas filtrering.

Sammanfattning

Vi kan konstatera att tendenserna tyder på att det vi i vår studie benämnt yttre påverkan är väsentligt mer förekommande än hot, våld och trakasserier, vilket är ett tydligt tecken på att fler studier borde uppmärksamma detta. Det överraskar oss dock att så få respondenter svarat att de utsatts för hot, våld och trakasserier, eftersom tidigare studier visat på betydligt högre siffror. Detta skulle dock kunna, som tidigare påtalats, bero på att vi förklarat för våra respondenter att vårt fokus ligger på yttre påverkan.

Hot, våld och trakasserier är viktigt att undersöka eftersom det både får yrkesmässiga och personliga konsekvenser för journalisterna och därmed eventuellt riskerar att försvaga demokratin. Men det förvånar oss att det vi kallar yttre påverkan inte har undersökts mer eftersom det är så pass vanligt förekommande samt att även detta är ett stort demokratiproblem.

I framtiden ser vi att det är viktigt att formulera en tydligare definition på vad som menas med yttre påverkan och att förtydliga att tips och pressmeddelanden inte ingår. Ytterligare studier borde även fokusera på politikens försök till påverkan på journalistiken, och vilka specifika metoder som används. Det hade varit intressant att undersöka hur journalister klassar källorna. Det vill säga i vilken omfattning det handlar om så kallade officiella eller icke officiella källor, för att på så vis försöka undersöka vilken makt över innehållet påverkansförsöken får. Detta skulle kunna undersökas genom en observationsstudie på plats på en redaktion.

Litteraturlista

Tryckta källor

Bourdieu, Pierre, "The political field, the social science field and the journalistic", i Rodney Benson och Erik Neveu (red.), *Bourdieu and the journalistic field*, Cambridge: Polity Press, 2005, ISBN 0-7456-3387-0, s. 29-48

Ejlertsson, Göran, *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*, 4e upplagan, Studentlitteratur, Lund, 2019

Erik Fichtelius. *Nyhetsjournalistik - Tio gyllene regler : version 2.0*, 2:a uppdaterade uppl., Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB, 2008

Hiltunen, Ilmari, "Experiences of External Interference Among Finnish Journalists: Prevalence, methods and implication", *Nordicom Review*, Vol. 40, Nr 1, 2019, s. 3-21

Koivunen, Anu, "#Sipilägate and the break-up of the political bromance", *Nordicom-Information*, Vol. 39, Nr. 1, 2017, s. 44-51

Löfgren Nilsson, Monica och Örnebring, Henrik, "Journalism Under Threat", *Journalism Practice*, Vol. 10, Nr 7, s. 880-890, 2016

Nygren, Gunnar och Degtereva, Elena, "Russian and Swedish Journalists: Professional roles, ideals and daily reality" *Journalism Practice*, Vol. 6, Nr. 5-6, 2012, s. 732-743

SOU 2016:30. Kulturdepartementet. *Människorna, medierna & marknaden - Medieutredningens forskningsantologi om en demokrati i förändring*, Stockholm: Wolters Kluwers

Strömbäck, Jesper, *Makt, medier och samhälle: en introduktion till politisk kommunikation*, 2. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2014

Weibull, Lennart, Wadbring, Ingela & Ohlsson, Jonas, *Det svenska medielandskapet: traditionella och sociala medier i samspel och konkurrens*, Första upplagan, Liber, Stockholm, 2018

Wigorts Yngvesson, Susanne, *Den moraliska journalisten - En analys av yrkesetik, ideal och dygder*. Diss., Uppsala Universitet, 2006, E-bok

Elektroniska källor

Broady, Donald & Albertsen, Niels (red.), *Kulturens fält: [Cultural fields] : en antologi*, Daidalos, Göteborg, 1998, web-version

Granström, Klas. "Det här är långt över gränsen", *journalisten.se*, 2020-03-16,
<https://www.journalisten.se/nyheter/det-har-ar-langt-over-gransen> (hämtad 2020-11-02)

Lundquist, Hanna, "Mindre insyn i offentliga Sverige", *journalisten.se*, 2020-06-15,
https://www.journalisten.se/nyheter/mindre-insyn-i-offentliga-sverige?fbclid=IwAR0aSNrftziX6_R8c4V7OwzcyWws-O4MaZuLAYzPjUPyhbnJ_HrbvDhGwfk (hämtad 2020-12-09)

Persson, Andreas och Westerberg, Olof, "Öresundskraft vill att HD förstör 'konfidentiell' information", *hd.se*, 2020-03-16,
<https://www.hd.se/2020-03-16/oresundskraft-vill-att-hd-forstor-konfidentiell-information>
(hämtad 2020-10-26)

Utgivarna, *Otillåten påverkan - Hot och trakasserier mot journalister och mediehus 2017*, Stockholm: Utgivarna, 2017
<https://utgivarna.se/wp-content/uploads/2017/12/Rapport-hot-och-trakasserier-okt-2017.pdf>
(hämtad 2020-10-26)

Bilaga 1 - Följebrev

Hej,

Den här enkäten ingår i vår kandidatuppsats i journalistik vid Lunds universitet. Syftet är att kartlägga om, hur, på vilket sätt och av vem journalister på skånska nyhetsredaktioner utsätts för yttre påverkan, hat, våld och trakasserier. Vi är särskilt intresserade av yttre påverkan eftersom HD i början av mars i år mottog ett brev från Öresundskraft AB där HD bland annat uppmanades att förstöra interna och konfidentiella bolagsdokument som de hade kommit över. Resultatet från enkäten kommer att redovisas i uppsatsen, och publiceras online på LUP Student Papers (www.lup.lub.lu.se). Alla svar är anonyma och kommer ej att kunna härledas till någon enskild respondent. Då tiden är knapp ber vi er ödmjukast att svara så snabbt som möjligt. Ni är alltid välkomna att kontakta oss vid eventuella frågor.

Tack för din medverkan!

Med vänliga hälsningar,
Lisa Lievonen och Isabella Lindahl Jordanidou

Lisa Lievonen,
Student på kandidatprogrammet i journalistik
lisalievonen@gmail.com

Isabella Lindahl Jordanidou,
Student på kandidatprogrammet i journalistik
isabellalindaljordanidou@gmail.com

Ulrika Holgersson,
Uppsatshandledare, Lektor i journalistik och mediehistoria
ulrika.holgersson@kom.lu.se

Bilaga 2 - Enkät

Yttre påverkan på journalistik

En enkät om yttre påverkan på journalistiska innehållet på skånska nyhetsredaktioner

1. Kön:

- Kvinna
- Man
- Indelningen passar inte mig
- Vill ej ange

2. Ålder:

- 18-25?
- 26-35?
- 36-45?
- 46-55?
- 56-65?
- 66 eller äldre?

3. Antal år i yrket:

- 1 år eller mindre
- Mer än 1 år, men mindre än 3 år
- Mer än 3 år, men mindre än 6 år
- Mer än 6 år, men mindre än 10 år
- 10 år eller mer

4. Vilken kommun bevakar du? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- Bjuv
- Bromölla
- Burlöv
- Båstad
- Eslöv
- Helsingborg
- Hässleholm
- Höganäs
- Hörby
- Hör

- Klippan
- Kristianstad
- Kävlinge
- Landskrona
- Lomma
- Lund
- Malmö
- Osby
- Perstorp
- Simrishamn
- Sjöbo
- Skurup
- Staffanstorp
- Svalöv
- Svedala
- Tomelilla
- Trelleborg
- Vellinge
- Ystad
- Åstorp
- Ängelholm
- Örkelljunga
- Östra Göinge
- Vill ej ange

YTTRE PÅVERKAN

Med yttre påverkan menar vi försök till styrning av det journalistiska arbetet och eller innehållet från någon aktör som inte tillhör redaktionen. Det kan till exempel handla om att tidningen ska publicera eller undanhålla information och nyheter om ämnen och händelser, att inte få tillgång till offentliga handlingar eller diarium eller att tjänstemän förhåller utlämnandet av dessa.

5. Har du under de senaste tolv månaderna blivit utsatt för försök till yttre påverkan av det journalistiska innehållet?

- Ja
- Nej

6. Hur många gånger har du utsatts för yttre påverkan under de senaste tolv månaderna?

- En till tre gånger

- Fyra till nio gånger
- Tio gånger eller fler
- Minns ej

7. Via vilken kommunikationskanal utsattes du för påverkansförsöket? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- Mejl
- Sociala medier som exempelvis FB, Twitter mfl
- Sms
- Telefon
- Brev
- Under uppdrag
- Möte öga mot öga på allmän plats där jag var som privatperson
- Besök vid eller i närheten av min bostad
- I kommentarsfält i anslutning till artikel
- På annat vis
- Minns ej

8. Vem eller vilka utsatte dig för påverkansförsöket? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- Aktivister
- Företag
- Högerextrema grupperingar
- Kriminella nätverk och grupperingar
- Politiker
- Privatpersoner
- Religiösa grupperingar
- Tjänstepersoner
- Vänsterextrema grupperingar
- Andra
- Vet ej
- Vill ej ange

9. Om du blivit utsatt för påverkansförsök från politiker, vilket eller vilka partier representerar dessa politiker? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- Centerpartiet
- Kristdemokraterna
- Liberalerna

- Miljöpartiet
- Moderaterna
- Socialdemokraterna
- Sverigedemokraterna
- Annat parti
- Vet ej
- Vill ej ange

10. Om du blivit utsatt för påverkansförsök från aktivister, vilket fokus hade dessa? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- Antifeminism
- Antirasism
- Djurrätt
- Feminism
- Klimatförnekelse
- Miljö och klimat
- Rasism
- Annat fokus
- Vet ej
- Vill ej ange

11. Om du blivit utsatt för påverkansförsök från tjänstepersoner, vilken tjänst hade denna? Ange alla som du kommer ihåg. _____

12. Vad var syftet med påverkansförsöket? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- Att demonstrera makt
- Att få mig att förstöra information
- Att få mig att skriva om ett visst ämne eller händelse
- Att få tillgång till information
- Att förhindra granskning av ämne, händelse, person eller organisation
- Att förhindra granskning av ämne, händelse, person eller organisation
- Att förhindra publicering om ämne eller händelse, person eller organisation
- Att jag skulle publicera falsk information
- Att skydda kriminell verksamhet
- Få mig att avslöja källa/källor som avslöjar dess identitet
- Politiskt eller ideologiskt syfte
- Inget tydligt syfte
- Annat
- Vet ej
- Vill ej ange

13. Vilken metod användes vid påverkansförsöket? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- Desinformation tillhandahölls avsiktligt
- Förhalande eller försvårande av utlämnande av offentliga handlingar
- Jag fick inte tillgång till offentliga handlingar enligt offentlighetsprincipen
- Uppmaningar till aktivitet
- Uppmaning till passivitet
- Annan
- Vet ej
- Vill ej ange

HOT, VÅLD OCH TRAKASSERIER

Med hot menas situationer där du uppfattat att någon, med uttalade hot om konsekvenser för dig själv, närstående person eller egendom, försökt påverka din yrkesutövning eller att det skett som en följd av denna.

Med våld menas situationer där du utsatts för fysiskt våld med syfte att påverka din yrkesutövning eller att det skett som en följd av denna.

Med trakasserier menas situationer där du uppfattat att någon genom till exempel förtal, ofredande, subtila hot eller andra, ofta icke straffbara men kränkande, handlingar försökt påverka din yrkesutövning eller att det skett som en följd av denna.

14. Har du under de senaste tolv månaderna utsatts för hot, våld eller trakasserier?

- Ja
- Nej

15. Hur många gånger har du utsatts för hot, våld eller trakasserier under de senaste tolv månaderna?

- En till tre gånger
- Fyra till nio gånger
- Tio gånger eller fler
- Minns ej

16. Om du har utsatts för hot eller trakasserier, hur fick du motta det? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- Via mejl
- Via sociala medier som exempelvis FB, Twitter
- Sms

- Telefon
- Brev
- Ute på uppdrag
- Möte öga mot öga på allmän plats som privatperson
- Besök vid eller i närheten av bostaden
- I kommentarsfält i anslutning till artikel
- På annat vis
- Minns ej

17. Om du har utsatts för våld, var skedde det? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- På allmän plats som privatperson
- Ute på uppdrag
- Vid eller i närheten av min bostad
- Annan plats
- Minns ej

18. Vem eller vilka utsatte dig för hotet, våldet och eller trakasserierna? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- Aktivister
- Företag
- Högerextrema grupperingar
- Kriminella nätverk och grupperingar
- Politiker
- Privatpersoner
- Religiösa grupperingar
- Tjänstepersoner
- Vänsterextrema grupperingar
- Andra
- Vet ej
- Vill ej ange

19. Om du blivit utsatt för hot, våld och eller trakasserier från politiker, vilket eller vilka partier representerar dessa politiker? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- Centerpartiet
- Kristdemokraterna
- Liberalerna
- Miljöpartiet
- Moderaterna
- Socialdemokraterna
- Sverigedemokraterna

- Vänsterpartiet
- Annat parti
- Vet ej
- Vill ej ange

20. Om du blivit utsatt för hot, våld och eller trakasserier från aktivister, vilket fokus har dessa? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- Antifeminism
- Antirasism
- Djurrätt
- Feminism
- Klimatförnekelse
- Miljö och klimat
- Rasism
- Annat fokus
- Vet ej
- Vill ej ange

21. Om du blivit utsatt för hot, våld och eller trakasserier från en tjänsteperson, vilken tjänst hade denna? Ange alla som du kommer ihåg.

Svar: _____

22. Om du har blivit utsatt för hot, hur såg hotet ut? Kryssa för alla alternativ som gäller. (Med hot menas situationer där du uppfattat att någon, med uttalade hot om konsekvenser för dig själv, närstående person eller egendom, försökt påverka din yrkesutövning eller att det skett som en följd av denna.)

- Hot om att förtala mig
- Hot om att förtala nära anhörig
- Hot om våld mot mig
- Hot om våld mot nära anhörig
- Hot om sexuellt våld mot mig
- Hot om sexuellt våld mot nära anhörig
- Hot om ekonomisk skada för mig
- Hot om ekonomisk skada för nära anhörig
- Hot om skadegörelse av min egendom
- Hot om skadegörelse av nära anhörigs egendom
- Annan typ av hot
- Minns ej
- Vill ej ange

23. Om du har blivit utsatt för våld, hur yttrade det sig? Kryssa för alla alternativ

som gäller. (Med våld menas situationer där du utsatts för fysiskt våld med syfte att påverka din yrkesutövning eller att det skett som en följd av denna.)

- Fysisk misshandel av mig
- Fysisk misshandel av nära anhörig
- Psykisk misshandel riktad mot mig
- Psykisk misshandel riktad mot nära anhörig
- Sexuellt våld mot mig
- Sexuellt våld mot nära anhörig
- Ekonomisk skada för mig
- Ekonomisk skada för nära anhörig
- Skadegörelse av min egendom
- Skadegörelse av nära anhörigs egendom
- Annan typ av våld
- Minns ej
- Vill ej ange

24. Om du har blivit utsatt för trakasserier, hur yttrade det sig? Kryssa för alla alternativ som gäller. (Med trakasserier menas situationer där du uppfattat att någon genom till exempel förtal, ofredande, subtila hot eller andra, ofta icke straffbara men kränkande, handlingar försökt påverka din yrkesutövning eller att det skett som en följd av denna.)

- Förtal av mig
- Förtal av nära anhörig
- Jag har blivit utsatt för stalking
- Nära anhörig har blivit utsatt för stalking
- Jag har blivit utsatt för sexuella trakasserier
- Nära anhörig har blivit utsatt för sexuella trakasserier
- Annan typ av trakasserier
- Minns ej
- Vill ej ange

25. Uttrycktes det ett motiv bakom hotet, våldet eller trakasserierna? I så fall vilket? Kryssa för alla alternativ som gäller.

- Att demonstrera makt
- Att få mig att förstöra information
- Att få mig att skriva om ett visst ämne eller händelse
- Att få tillgång till information
- Att förhindra granskning av ämne, händelse, person eller organisation
- Att förhindra publicering om ämne, händelse, person eller organisation
- Att jag skulle publicera falsk information

- Få mig att avslöja information om källa/källor som avslöjar dess identitet
- Politiskt eller ideologiskt motiv
- Skydda kriminell verksamhet
- Inget tydligt motiv
- Annat motiv
- Vet ej
- Vill ej ange

26. Har du till följd av yttre påverkan, hot, våld och eller trakasserier påverkats i ditt arbete på något av följande sätt?

	Aldrig	En gång	Flera gånger	Minns ej
Tvekat inför en publicering eller jobbutläggning				
Undvikit ett bevakningsområde eller arbetsuppgift				
Avstått från en publicering				
Funderat på att sluta arbeta som journalist				
Jag har påverkat på annat sätt				

27. Utifrån ett demokratiperspektiv, hur resonerade du vid de tillfällen då du utsattes för yttre påverkan, hot, våld och eller trakasserier angående publicering och genomförande av uppdrag?

Svar: _____

28. Har du några egna kommentarer eller tankar kring påverkansförsök, hot, våld eller trakasserier mot journalister?

Svar: _____

Tack för din medverkan!